

NOTĂ ANALITICĂ

Rolul societății civile în avansarea statului de drept și reformei justiției

Autoare: Irina Buzu
*avocată, expertă în politici de tehnologii
emergente și transformare digitală*

Chișinău, 2021

CUPRINS

Introducere	4
Secțiunea 1: Strategia de reformare a sectorului justiției în contextul consolidării statului de drept în Republica Moldova	6
1.1. Aspecte funcționale ale statului de drept	6
1.2. Strategia de reformare a sectorului justiției	9
Secțiunea 2: Societatea civilă ca actor esențial în avansarea statului de drept și reformei justiției	14
2.1. Cooperarea instituțională cu societatea civilă în procesul avansării statului de drept și reformei justiției	15
2.2. Constrângeri social-politice	19
2.3. Realizări emergente	22
2.4. Oportunități de transformare digitală a societății civile	26
Concluzii și recomandări	28

LISTA ABBREVIERILOR

APC	Autoritate publică centrală
APL	Autoritate publică locală
ANI	Autoritatea Națională de Integritate
ASP	Agencia Servicii Publice
BOP	Barometrul Opiniei Publice
CC	Curtea Constituțională a Republicii Moldova
CEJ	Curtea Europeană de Justiție
CEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CIN	Coaliția pentru Incluziune și Nediscriminare
CNA	Centrul Național Anticorupție
CRJM	Centrul de Resurse Juridice din Moldova
CSJ	Curtea Supremă de Justiție
CSM	Consiliul Superior al Magistraturii
CSP	Consiliul Superior al Procurorilor
DUDO	Declarația Universală a Drepturilor Omului
IDOM	Institutul pentru Drepturile Omului
INJ	Institutul Național al Justiției
IPRE	Institutul de Politici și Reforme Europene
MJ	Ministerul Justiției
ODD	Obiectiv de Dezvoltare Durabilă
ONG	Organizație neguvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
OSC	Organizațiile Societății Civile
PA	Procuratura Anticorupție
PCCOCS	Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale
SND	Strategia Națională de dezvoltare
SSRJ	Strategia de Reformă a Sectorului Justiției
WJP	World Justice Project

Introducere

Care sunt factorii care contribuie la schimbarea din domeniul justiției și a statului de drept și cum pot fi studiate? Studiul schimbării este una dintre marile provocări ale sociologiei contemporane, întrucât necesită studiul unor realități instabile. În domeniul mai specific al justiției, această provocare este inversată, deoarece schimbarea este uneori atât de lentă, încât pare a fi imposibilă. Cu toate acestea, sistemul de justiție din Republica Moldova a trecut prin procese de transformare, adesea datorită unor circumstanțe specifice. În unele cazuri, justiția a fost abandonată în favoarea reglementărilor sociale, dar în altele, dimpotrivă, legea a fost adaptată pentru a acoperi noile practici sociale. Acest proces de instituționalizare și dezinstituționalizare oferă un cadru analitic util pentru a înțelege schimbarea sistemelor extrem de instituționalizate, precum cel al justiției.

Literatura juridică și discursul politic fac deseori trimitere la statul de drept în dezvoltare. Orice proiect, orice reformă (inclusiv a justiției), mică sau mare, este însoțită de o evaluare care tinde să legitimizeze sau să condamne concepte în lumina idealului suprem al statului de drept.

Societatea civilă este acel actor care deseori își asumă acest rol de legitimizare sau condamnare. Libertatea de exprimare, întrunire și asociere pașnică, precum și dreptul de a participa la afaceri publice, sunt drepturi și libertăți prin exercitarea cărora putem participa la acțiuni civice și putem construi societăți democratice. Restricționarea lor subminează progresul nostru colectiv. În acest document ne propunem să analizăm modul și măsura în care societatea civilă din Republica Moldova contribuie la avansarea statului de drept și a reformei justiției.

Metodologie

Colectarea și analiza datelor pentru această notă analitică a fost desfășurată pe parcursul a 20 de zile, în perioada august-septembrie 2021, în scopul de a cartografia natura și dimensiunile impactului societății civile din Republica Moldova în procesul avansării statului de drept și reformei justiției. Complementând scopul stabilit, ne-am propus să evidențiem oportunitățile emergente și provocările cu care s-a confruntat sectorul asociativ în perioada 2017-2021.

Drept metodă de cercetare a fost aleasă cercetarea de birou (desk research), în sensul colectării, analizei și formulării concluziilor și recomandărilor în baza datelor secundare, având ca surse de informații statistici, rapoarte, publicații de specialitate, mass media, legislație, surse internet, etc. Cumulativ, a fost aplicată metoda analizei sistemice, prin intermediul căreia au fost analizate noțiunile de bază distinctive pentru obiectul cercetării; metoda logică, fără de care nu poate fi efectuată analiza și studierea informației pertinente, pentru formularea ulterioară a unor recomandări specifice; metoda examinării, prin intermediul căreia au fost studiate rapoartele și analizele preexistente relative obiectului cercetării; metoda generalizatoare, cu ajutorul căreia sunt formulate concluzii generale și propuneri/recomandări sectoriale. Rezultatele cercetării urmează a fi considerate în lumina limitărilor ce țin de fragmentarea și validitatea datelor, în sensul în care continuitatea cronologică a evenimentelor pentru perioada 2017-2021 reflectată în surse disponibile este supusă cenzurii politice sau editoriale. Pentru a obține informații cât mai corecte și cât mai precise am optat pentru utilizarea criteriilor de bază în ceea ce înseamnă colectarea și procesarea datelor, acuratețea informației și relevanța lor.

Factorii care ar fi putut influența calitatea și acuratețea informațiilor au fost eliminați prin selectarea atentă a componentei materiale a cercetării, astfel încât aceasta să fie reprezentativă pentru studiul nostru și să conducă la obținerea unor informații cât mai precise, actuale și, evident, valoroase.

În demersul nostru am realizat un sistem metodologic structurat, în funcție de etapele de lucru, prevăzute în planul de analiză, fapt ce a condus la formularea unor concluzii și recomandări prezentate – parțial – în conținutul capitolelor, dar mai ales în finalul lucrării.

În loc să devină o referință pentru monitorizarea cantitativă și calitativă a subiectului, scopul principal al acestei analize este de a face lumină asupra unui subiect și context mai puțin explorat. Documentul își propune să fie folosit ca platformă de lansare a unor conversații, stabilind direcții pentru o cercetare mai aprofundată și un dialog între părțile interesate în promovarea angajamentului civic al societății civile în raport cu avansarea statului de drept și reformei justiției.

Secțiunea 1. Strategia de reformare a sectorului justiției în contextul consolidării statului de drept în Republica Moldova

Necesitatea reformării sectorului justiției reprezintă o mărturie a nemulțumirilor recurente ale justițiabililor, profesioniștilor din sectorul justiției, politicienilor și societății civile, abordând o problemă mai generală a regăsirii locului justiției în arhitectura generală a puterilor din stat, ca pilon fundamental al statului de drept.

Faptul că o reformă este prevăzută și inclusă în agenda politică implică faptul că o „problemă” a fost identificată și necesită intervenția legiuitorului. O combinație de diferiți factori contribuie la cristalizarea unei inițiative de reformare: convingeri politice, contextul politic și juridic, strategiile politice, mobilizarea profesioniștilor din sectorul justiției, grupurile de presiune civică (societatea civilă), etc. Combinarea lor permite deschiderea unei ferestre de oportunitate în termenii de transformare a sectorului justiției, în contextul consolidării statului de drept într-o democrație modernă.

1.1. Aspecte funcționale ale statului de drept

Deși nu există o definiție juridică internațională sau regională a statului de drept, este acceptat la nivel global că statul de drept, drepturile omului și democrația se raportează intrinsec între ele, sunt interdependente și se consolidează reciproc¹. În preambulul Declarației Universale a Drepturilor Omului (DUDO), statele membre ale Organizației Națiunilor Unite (ONU) recunosc că „este esențial ca drepturile omului să fie ocrotite de autoritatea legii (în versiunea engleză – *rule of law*, prin traducere - stat de drept) pentru ca omul să nu fie silit să recurgă, ca soluție extremă, la revoltă împotriva tiraniei și asupririi”².

Statul de drept este consacrat în articolul 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană ca una dintre valorile comune pentru toate statele membre. Conform statului de drept, toate puterile publice acționează întotdeauna în limitele stabilite de lege, în conformitate cu valorile democratice și drepturile fundamentale și sub controlul instanțelor independente și imparțiale. Statul de drept include principii precum legalitatea, care implică un proces transparent, responsabil, democratic și pluralist pentru adoptarea legilor; certitudine juridică; interzicerea exercitării arbitrare a puterii executive; protecție judiciară eficientă de către instanțe independente și imparțiale, control judiciar eficient, inclusiv respectarea drepturilor fundamentale; separarea puterilor; și egalitatea în fața legii³. Aceste principii au fost recunoscute de Curtea Europeană de Justiție (CEJ) și Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO).

Potrivit Comitetului Helsinki, statul de drept se fundamentează pe patru piloni de importanță echivalentă: (i) justiție cu adevărat independentă, (ii) forțele de ordine respectă legea, (iii) funcționarii publici servesc interesul comunității, și (iv) societatea civilă și mass-media au un rol de observatori critici.

---

¹ The Human Rights Regional Office for Europe (OHCHR). Brussels, May 2020. The case for a human rights approach to the rule of law in the European Union.

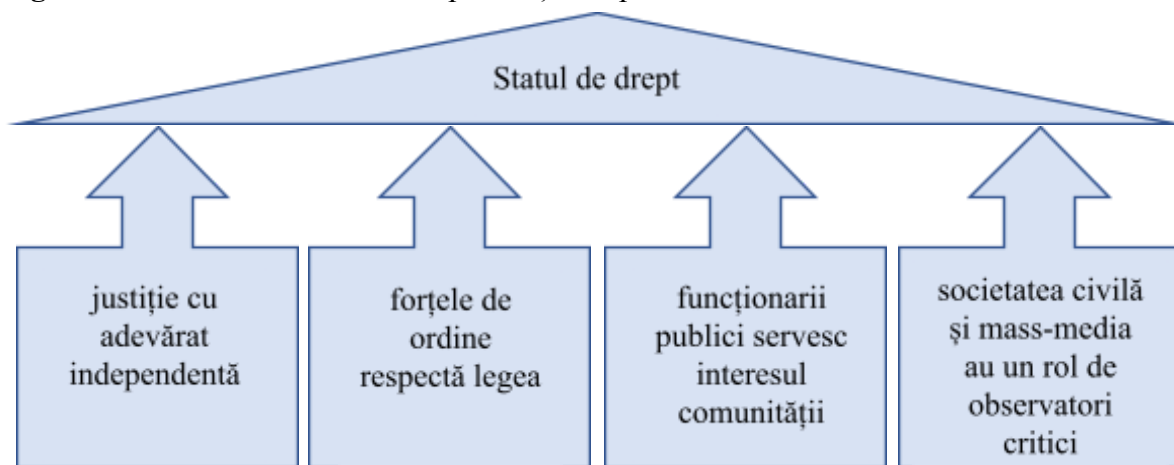
<https://europe.ohchr.org/EN/Stories/Documents/Publication.pdf>

² Declarația Universală a Drepturilor Omului;

https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/rum.pdf

³ Tratatul privind Uniunea Europeană;

https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF

Figura 1: Cum arată un stat de drept funcțional potrivit Comitetului Helsinki

Sursa: Comitetul Helsinki – Cum arată un stat de drept funcțional <https://www.nhc.nl/themes/building-up-rule-of-law/>; ilustrație realizată de autor;

Principiile statului de drept - egalitate, echitate, incluziune, drepturi, legi și instituții puternice - sunt încorporate în întreaga Agendă a Națiunilor Unite 2030 pentru dezvoltare durabilă și în special în obiectivul de dezvoltare durabilă (ODD) 16⁴, care are ca scop „promovarea societății incluzive pentru dezvoltare durabilă, oferă acces la justiție pentru toți și construiesc instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile”⁵. Statul de drept este relevant pentru toate cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile: economică, socială și de mediu. Oferind regimuri juridice stabile și transparente, statul de drept încurajează dezvoltarea economică. Asigurând șanse egale și acces echitabil la serviciile de bază, promovează dezvoltarea socială. Prin consolidarea legilor pentru protejarea mediului și asigurarea unei gestionări adecvate a resurselor naturale, acesta asigură sustenabilitatea mediului.

În definitiv, statul de drept este un ecosistem bazat pe instituții democratice care oferă certitudine juridică, garanții împotriva abuzurilor de putere și, mai presus de toate, egalitate în fața legii. Oferă cetățenilor încrederea că își pot revendica drepturile în mod eficient și este considerat pe scară largă ca fundament al creșterii economice de succes. Nucleul unui stat guvernat de lege este un sistem de justiție care își păstrează independența și se bucură de încrederea societății⁶. Astfel, existența statului de drept este condiționată de un ecosistem favorabil bazat pe respectarea independenței judiciare, politici anticorupție eficiente,

⁴ Obiectivul 16 ținta 3: Promovarea statului de drept la nivel național și internațional și asigurarea accesului egal la justiție pentru toți. Obiectivul 16, obiectivul 4: Până în 2030, reduceți semnificativ fluxurile financiare și de arme ilicite, consolidați recuperarea și returnarea bunurilor furate și combateți toate formele de criminalitate organizată. Obiectivul 16, obiectivul 5: Reduceți substanțial corupția și mita sub toate formele lor. Obiectivul 16, ținta 6: Dezvoltarea instituțiilor eficiente, responsabile și transparente la toate nivelurile. Obiectivul 16, obiectivul 7: Asigurarea sensibilității, incluziunii, participării și luarea deciziilor reprezentative la toate nivelurile. Obiectivul 16, obiectivul 10: Asigurarea accesului publicului la informații și protejarea libertăților fundamentale, în conformitate cu legislația națională și acordurile internaționale.

⁵ IDLO - Rule of law drives sustainable development at local and global levels; <https://www.idlo.int/fr/taxonomy/term/222>

⁶ Lough, J., Rusu, I. 2021. Why is progress towards rule of law so challenging? The cases of Ukraine and Moldova.

https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/user_upload/Lough_Rusu_UkrainMoldova2021.pdf

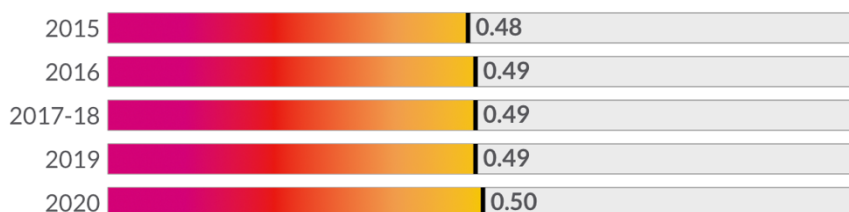
mass-media libere și pluraliste, o administrație publică transparentă și de înaltă calitate și o societate civilă liberă și activă. În acest context, rolul societății civile este unul critic, așa încât politicile preventive și campaniile de la nivel local sporesc gradul de conștientizare a cetățenilor și mențin respectul pentru statul de drept printre prioritățile de pe ordinea de zi.

În ciuda importanței sale profunde pentru societățile democratice și funcționale, statul de drept este dificil de definit și de măsurat. O modalitate simplă de abordare este examinarea unui set de rezultate pe care statul de drept le aduce societăților, fiecare dintre ele reflectând un aspect al conceptului complex al statului de drept. Indicele statului de drept WJP⁷ (World Justice Project) încearcă să întruchipeze aceste rezultate într-un cadru simplu și coerent. World Justice Project definește statul de drept ca un sistem durabil de legi, instituții, norme și angajament comunitar care oferă:

1. responsabilitate – statul și actorii privați poartă răspundere în fața legii;
2. legi echitabile - legile sunt clare, certe și cu acces public; sunt aplicate uniform; protejează drepturile fundamentale, inclusiv securitatea persoanelor și contractelor, proprietatea și drepturile omului;
3. guvernare deschisă - procesele prin care legile sunt adoptate, administrate și aplicate sunt accesibile, corecte și eficiente;
4. soluționare accesibilă și imparțială a litigiilor - justiția este oferită în timp util de reprezentanți neutri, competenți, etici și independenți, care sunt accesibili, dispun de resurse adecvate și reflectă structura comunităților pe care le servesc.

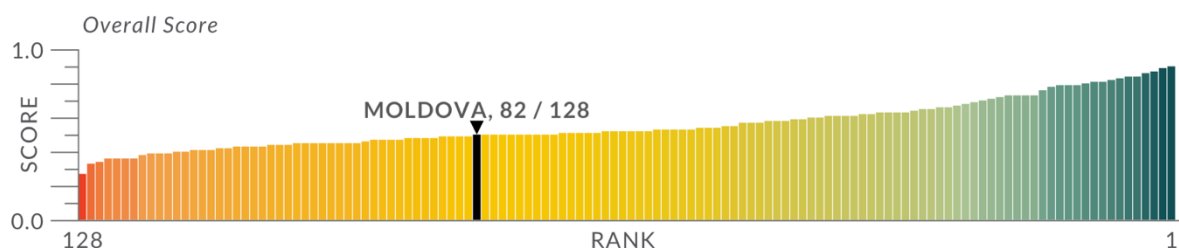
Potrivit datelor WJP⁸, scorul Republicii Moldova relativ la avansarea statului de drept este 50, clasându-se pe locul 82 din 128 de state.

Figura 2: Scorul mediu al Republicii Moldova în raport cu statul de drept, pentru anii 2015-2020, potrivit World Justice Project

Sursa: World Justice Project; <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2020/Moldova/>
 Scara: 0.00 – 1.00, unde 0.00 – slab, 1.00 – puternic;

Figura 3: Poziția Republicii Moldova în raport cu statul de drept, pentru anul 2020, potrivit World Justice Project

Sursa: World Justice Project; <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2020/Moldova/>
 Scara: 0.00 – 1.00, unde 0.00 – slab, 1.00 – puternic;

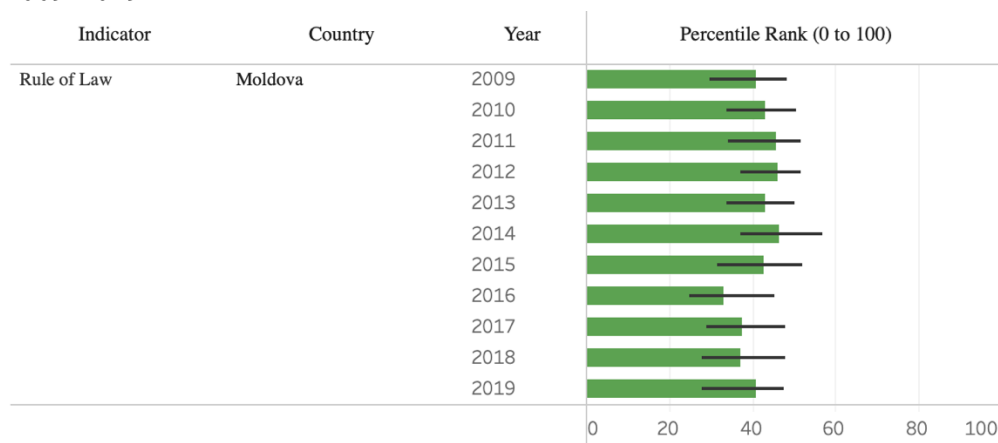
⁷ World Justice Project. Rule of Law Index 2020. Four Universal Principles of Rule of Law; https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-ROLI-2020-Online_0.pdf

⁸ WPJ Rule of Law Index 2020. <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2020/Moldova/>

Date similare sunt raportate și de Banca Mondială⁹, care reflectă că în ultimii 10 ani, la capitolul avansării statului de drept, Republica Moldova se clasează sub nivelul mediu.

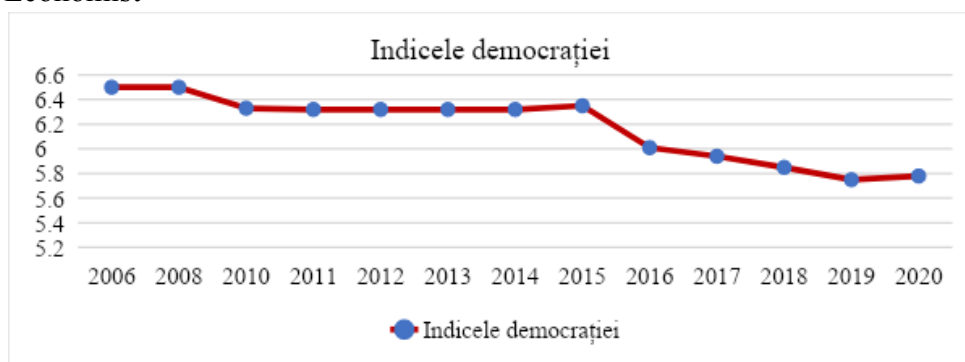
Figura 4: Indicele statului de drept, potrivit datelor Băncii Mondiale pentru perioada 2009-2019

Sursa: Banca Mondială - Indicatorii Guvernății Mondiale 2020, <https://info.worldbank.org/governance/wgi/Home/Reports>, ilustrare proprie Scară: 0–100, unde 100 este valoarea cea mai mare

În procesul avansării statului de drept, începând cu 2011 Republica Moldova și-a asumat un parcurs complex de reformare, în vederea asigurării respectării drepturilor fundamentale și a principiilor democratice. Dincolo de progresele înregistrate, indicele democrației¹⁰ reflectă o situație similară celei prezentate de indicele statului de drept, Republica Moldova clasându-se sub nivelul mediu pe scara democrației.

Figura 5: Indicele democrației – Moldova, pentru perioada 2006-2020, potrivit The Economist

Sursa: The Economist - Democracy Index 2020. În boală și în sănătate? <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020-download-success>, ilustrare proprie, Scara: 1-10, unde 10 este valoarea cea mai mare;

1.2. Strategia de reformare a sectorului justiției

⁹ Banca Mondială - Indicatorii Guvernății Mondiale 2020, <https://info.worldbank.org/governance/wgi/Home/Reports>,

¹⁰ The Economist - Democracy Index 2020. În boală și în sănătate? <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020-download-success>

Republica Moldova a trecut printr-un proces complex de reformare a sectorului justiției. În 2007, eforturile de reformă s-au reflectat într-un cadru de politici unificat, prin elaborarea *Strategiei de consolidare a sistemului judecătoresc și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia*¹¹. Mai târziu, în 2011 Republica Moldova și-a asumat un pachet de reforme ambițios și complex, pornit din 2009, care vizează reformarea simultană a întregului sistem de justiție. Așadar, *Strategia de reformă a sectorului justiției pentru 2011-2016 și respectiv Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia*¹² au ținut câteva direcții de reformă, printre care reconfigurarea sistemului judecătoresc, reforma procuraturii, înființarea Agenției Naționale de Integritate (ANI) pentru a opera un sistem îmbunătățit de declarare a averilor pentru funcționari, renovarea Centrului Național Anticorupție (CNA), înființarea procuraturilor specializate pentru investigarea și urmărirea penală a cazurilor de corupție și a criminalității organizate, sub autoritatea procurorului general.

Deși de natură modestă, acești pași au încurajat unele evoluții pozitive în selectarea judecătorilor și o mai mare transparență în procesul de evaluare. Totodată, chiar dacă SRSJ a reușit să creeze și să consolideze noi instituții, precum și să stabilească noi proceduri în cele existente, nu a abordat cele mai esențiale cerințe pentru stabilirea unui sector independent al justiției. Judecătorii de la Curtea Supremă de Justiție (CSJ) erau încă numiți de Parlament, iar procuratura a continuat să se confrunte cu presiuni politice odată cu numirea unor procurori superiori supuși interferenței politice. Obiectivele au fost prea ambițioase, iar spectrul și aria de acțiune au fost prea extinse, motiv pentru care nu toate cele programate au fost realizate. Multe din acțiuni au fost interconectate, stagnarea și tergiversarea unora atrăgând nerealizarea în lanț a altora. Implementarea SRSJ a fost afectată și de riscurile prost administrate, chiar dacă au fost anticipate: instabilitatea politică; rezistența din partea autorităților care urmau a fi spuse reformelor; capacitățile insuficiente de absorbție a fondurilor pentru implementarea reformei¹³.

Perioada 2016–2019 a înregistrat un control politic puternic asupra judecătorilor și procurorilor, utilizarea supravegherii neautorizate a oponentilor politici și fabricarea de probe pentru condamnarea oponentilor nedorți sau incozi. În anul 2018, prioritățile în sector pe termen scurt nu au fost trasate decât de Ministerul Justiției, fiind prezentată „*Mica reformă a justiției*”, care se baza pe următoarele direcții strategice¹⁴: reforma cadrelor justiției și evaluarea integrității tuturor judecătorilor; restructurarea sistemului judiciar (finalizarea reformei hărții judiciare); consolidarea mecanismelor de responsabilizare a judecătorilor; consolidarea independenței sistemului judiciar; sporirea eficienței și transparenței sistemului judiciar; reforma avocaturii și a Curții Constituționale. Din realizări, autoritățile insistă asupra amendamentelor legislative ce țin de: revizuirea criteriilor de selecție, evaluare și promovare a judecătorilor; asigurarea competitivității în procesul de promovare și transferare a judecătorilor; consolidarea rolului CSM, în special prin limitarea calității de membru la un sigur termen, dar și limitarea dreptului de vot al Procurorului General, președintelui Curții Supreme de Justiție (CSJ) și ministrului justiției în problemele referitoare la cariera

11

¹² Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, aprobată prin Legea nr. 231/2011; Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 6/2012. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=50463&lang=ro

¹³ Transparency International Moldova reflectează pe marginea reformării sistemului justiției: un pas înainte și doi înapoi. Comunicat de presă, 17 mai 2021. <https://www.transparency.md/2021/05/17/transparency-international-moldova-reflecteaza-pe-marginea-reformarii-sistemului-justitiei-un-pas-inainte-si-doi-inapoi/>

¹⁴ Ministerul Justiției, Mica reformă a justiției, <http://justice.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=715&>

judecătorilor (numirea, promovarea, sancționarea disciplinară și destituirea judecătorilor); asigurarea autonomiei funcționale a Inspecției judiciare față de CSM; revizuirea mecanismului de examinare a abaterilor disciplinare. Autoritățile recunosc, însă, și menținerea mai multor probleme în domeniu, cum ar fi: factorii coruptibili și elementele care afectează integritatea actorilor din justiție; capacitățile insuficiente de performanță și în gestionarea resurselor umane; cultura juridică sub-dezvoltată; practicile judiciare neuniforme; aplicarea deficitară a cadrului normativ; concentrarea excesivă asupra acțiunilor pe termen scurt în elaborarea cadrului legislativ și lipsa unei viziuni sistemice pe termen mediu și lung; instabilitatea legislativă (inițiative incoerente, necorelate și formulate fără o consultare largă).

Problemele în domeniul justiției și al statului de drept, cele ce țin de funcționarea instituțiilor democratice, de instabilitatea politică și de resetarea guvernării în noiembrie 2019, au fost printre factorii principali care au constrâns dialogul politic UE-Moldova în perioada următoare. UE și-a reevaluat relația cu Republica Moldova, încurajând Guvernul să continue reformele inițiate în vara anului 2019, aplicând consecvent principiul condiționalității stricte.

Totuși, societatea civilă s-a arătat îngrijorată de dinamica evoluției reformelor strategice pentru Republica Moldova. În cadrul reuniunii a șasea a Platformei Naționale a Societății Civile în cadrul Parteneriatului Estic a fost remarcat că, la cinci ani de la semnarea Acordului de Asociere cu UE, sunt rezultate vizibile în ceea ce privește securitatea la frontieră, interconectarea energetică, mobilitatea persoanelor, însă sunt domenii unde nu se simt schimbări, chiar dacă au fost făcute modificări la legislație. Este vorba de reforma justiției, lupta împotriva corupției și procesul de democratizare.¹⁵ În particular, trezea îngrijorare faptul că o serie de priorități care au fost considerate necesare, legate de consolidarea statului de drept, întărirea justiției și de luptă împotriva corupției, nu păreau să fie la fel de importante. Tot atunci, Peter Michalko, șeful Delegației UE la Chișinău, a declarat că UE dorește să vadă voință politică și acțiuni concrete în domenii precum democrația, mass-media, pluralismul politic și implicarea societății civile. Diagnoza parțială și sumară, precum și tratarea selectivă a unei probleme sistemice nu poate decât să crească neîncrederea în reforma justiției și lupta împotriva corupției.

Instabilitatea politică din ultimii ani, în combinație cu corupția și lipsa resurselor umane și financiare, a afectat negativ implementarea reformelor statului de drept. O delegație la nivel înalt a Consiliului Europei a vizitat Republica Moldova la începutul anului 2020 și a recomandat implementarea unor planuri strategice clare și convenite de comun acord pentru asigurarea independenței sistemului judiciar și a capacității instituțiilor anticorupție de a-și îndeplini mandatul. Delegația a solicitat o abordare deschisă și incluzivă, implicând instituții, grupuri profesionale și societatea civilă¹⁶. În ianuarie 2020, autoritățile moldovenești au elaborat și adoptat proiectul unei noi *Strategii și plan de acțiuni pentru asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2021-2024*. Aceste documente au fost intens discutate cu Consiliul Europei în prima jumătate a anului 2020 și iau în considerare recomandările Comisiei de la Veneția. Odată implementată, strategia ar trebui să alinieze în continuare sistemul judiciar la standardele europene. Documentul de politici se axează pe 3 direcții strategice și obiective:

---

¹⁵ Societatea civilă constată lipsa progreselor pe domenii strategice legate de Acordul de Asociere. 14 februarie 2020.

https://www.ipn.md/ro/societatea-civila-constata-lipsa-progreselor-pe-domenii-strategice-legate-7965_1071499.html

¹⁶ Council of Europe Action Plan for the Republic of Moldova 2021-2024 <https://rm.coe.int/0900001680a029ad>

1. Independența, responsabilitatea și integritatea actorilor din sectorul justiției - Consolidarea independenței sistemului judecătoresc și a sistemului Procuraturii; Consolidarea integrității și responsabilității în sectorul justiției; Sporirea gradului de transparență și încredere în justiție; Consolidarea capacităților profesiilor juridice conexe justiției;
2. Accesul la justiție și calitatea actului de justiție - Îmbunătățirea accesului la justiție și a sistemului de protecție a drepturilor omului în sectorul justiției; Îmbunătățirea calității actelor judecătorești și uniformizarea practicii judiciare; Consolidarea instruirii și formării juridice; Fortificarea căilor alternative de soluționare a litigiilor;
3. Administrarea eficientă și modernă a sectorului justiției - Continuarea procesului de optimizare a sistemului judecătoresc și al sistemului Procuraturii; Consolidarea capacităților administrative și manageriale în sectorul justiției; Dezvoltarea și implementarea sistemelor informaționale judiciare;

Legea nr. 204/2020 „Pentru aprobarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2021-2024 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia” nu a fost promulgată, iar Strategia a fost remisă Parlamentului spre reexaminare la 2 februarie 2021. În definitiv, după trei unde de audieri publice cu participarea reprezentanților autorităților interesate în aprilie 2021, Comisia juridică, numiri și imunități a propus Parlamentului menținerea hotărârii adoptate anterior asupra Legii nr. 204/2020¹⁷, iar în prezent Strategia nu mai are perspective certe, Parlamentul fiind dizolvat din 28 aprilie 2021.

La aproape 10 ani de la demararea procesului de reformare, strategiile asumate au produs rezultate incerte, sau „doar o coajă goală”, potrivit raportului din 2019 al Comisiei internaționale a juriștilor¹⁸. Corupția endemică, controlul politic, justiția selectivă, lipsa integrității judiciare și aplicarea slabă a legii au devenit parte a acestei imagini sumbre¹⁹. Încrederea publicului în sistemul de justiție a continuat să scadă. Potrivit Barometrului Opiniei Publice²⁰, aproximativ 70% din populația moldovenească nu are încredere în sistemul de justiție, iar aproximativ 60% cred că justiția nu este independentă.

Figura 6: Nivelul de încredere în și independență a judecătorilor, potrivit BOP, perioada 02-06 2021

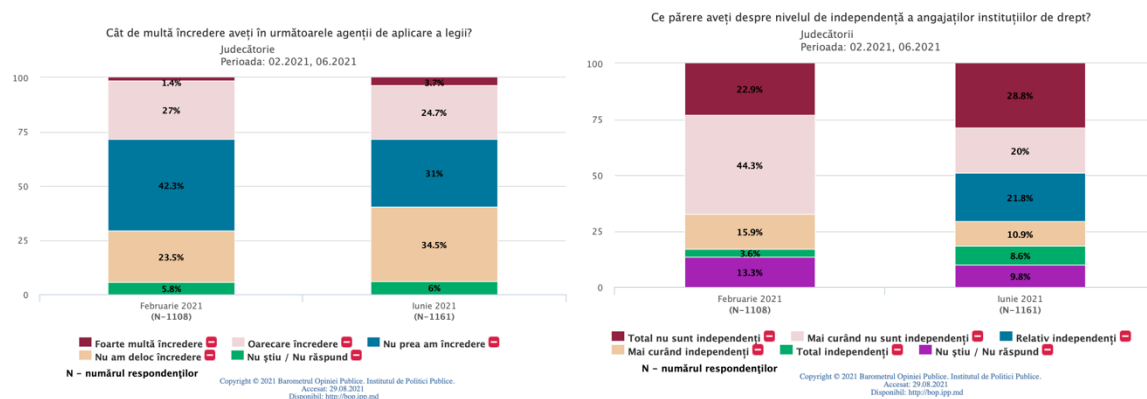
¹⁷ Comisia juridică, numiri și imunități, Raport privind reexaminarea Legii nr. 204 din 26 noiembrie 2020 pentru aprobarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2021-2024 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia (nr. 363 din 17.02.2021), CJ-06 nr. 124 din 22.04.2021, <http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelelegislative/tabid/61/LegislativId/5296/language/ro-RO/Default.aspx>

¹⁸ International Commission of Jurists. 2019. Only an empty shell – The undelivered promise of an independent judiciary in Moldova. <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2019/03/Moldova-Only-an-empty-shell-Publications-Reports-Mission-reports-2019-ENG.pdf>

¹⁹ Integritatea în justiție: Realizări, Provocări, Perspective. Chișinău, 2018. Freedom house. <https://freedomhouse.org/sites/default/files/Shadow%20Report%20v2%20-%20Web%20-%20RO.pdf>

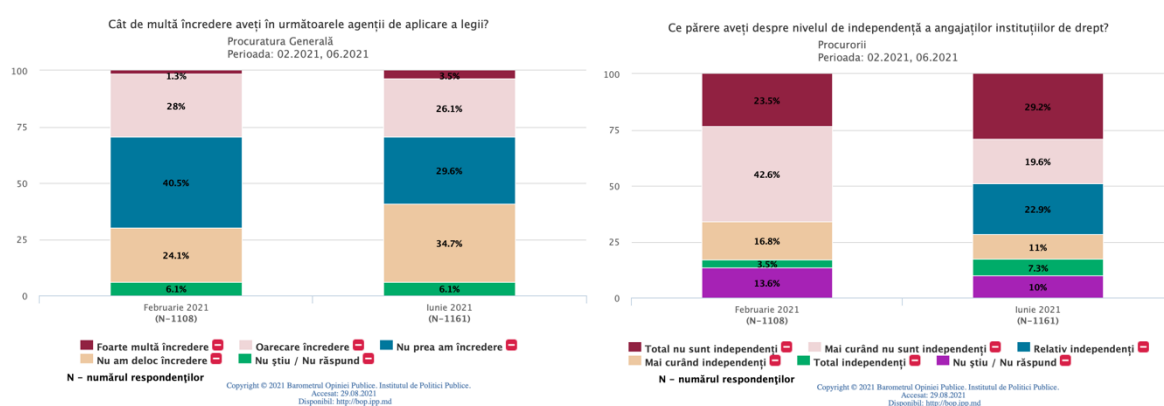
²⁰ Barometrul Opiniei Publice <http://bop.ipp.md>

Rolul societății civile în avansarea statului de drept și reformei justiției

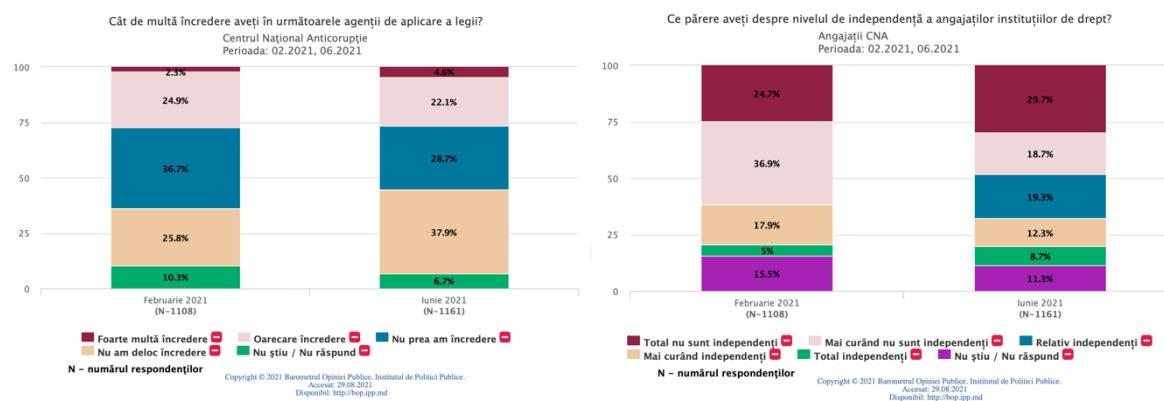
Sursa: Barometrul Opiniei Publice; <http://bop.ipp.md>;

Figura 7: Nivelul de încredere în și independență a procurorilor, potrivit BOP, perioada 02-06 2021

Sursa: Barometrul Opiniei Publice; <http://bop.ipp.md>;

Figura 8: Nivelul de încredere în și independență a angajaților CNA, potrivit BOP, perioada 02-06 2021

Sursa: Barometrul Opiniei Publice; <http://bop.ipp.md>;

Îmbunătățirea calității justiției în general este unul dintre angajamentele asumate de Republica Moldova ca stat membru al Consiliului Europei și constituie un obiectiv major în contextul agendei de integrare europeană a țării²¹. Trebuie depuse eforturi pentru a asigura un

²¹ Republica Moldova. Îmbunătățirea accesului la justiție. De la resurse spre rezultate. O analiză instituțională și a cheltuielilor publice în sectorul justiției. 2018. Elaborat de Banca Mondială în colaborare cu Fondul pentru buna guvernare al Marii Britanii <https://documents1.worldbank.org/curated/en/295451537501885223/pdf/UPDATED-Moldova-JSPEIR-Final-Romanian.pdf>

sistem de justiție complet transparent, eficient, independent și responsabil, în conformitate cu recomandările organelor de monitorizare și consultare ale Consiliului European, inclusiv cele emise de Comisia de la Veneția.

Reforma justiției, dintotdeauna, a fost un subiect sensibil. Îndelungatele crize politice au lipsit sectorul de un tratament strategic autentic. Din anul 2018, justiția nu mai este guvernată de vreo viziune strategică, în pofida faptului că reforma acesteia a fost declarată ca prioritate de toate partidele și actorii politici. Aceleași constatări pot fi reținute și pentru domeniul anticorupție – rezultatele implementării documentelor de politici publice în domeniu denotă deficiențe comune. La data elaborării prezentului document, cel mai recent angajament asumat în vederea avansării statului de drept și reformei justiției în Republica Moldova derivă din *Programul de activitate al guvernului Gavrilița “Moldova Vremurilor Bune”*, votat de Parlament în data de 6 august 2021. Guvernul menționează, între cele mai semnificative eșecuri de guvernare reflectate în ratinguri internaționale și în sondaje de opinie publică naționale, corupția și conflictele de interese, precum și eșecurile majore în asigurarea supremației legii, în prevenirea și combaterea spălării banilor și în administrarea întreprinderilor de stat. În același context, corupția politică a făcut posibilă o multitudine de scheme de delapidare a averii naționale și de îmbogățire ilicită, toate pe fundalul unei incapacități sau dezinteres de reacție din partea organelor de protecție a legii. Multe politici au fost elaborate în interesul unor grupuri de interese, cu ignorarea sau contrar interesului național. În mod uzual, ciclul de politici în Moldova s-a limitat la etapa de scriere a unor documente de politici, cu eșecuri mari la implementare și fără nici o evaluare de impact²².

Viziunea guvernului Gavrilița pe sectorul justiție și anti-corupție pornește de la necesitatea Republicii Moldova de a avea o justiție dreaptă, propunerea de a construi un stat de drept veritabil, cu instituții funcționale, care să fie eficiente și care să lupte cu marea corupție²³. Multe dintre intențiile declarate sunt discutabile, iar felul în care sunt formulate prezintă mai mult structura unor obiective, decât acțiuni clare pe care urmează să și le asume guvernul. Multe dintre acțiunile asumate necesită cooperare, consultări și transfer de expertiză din partea instituțiilor de profil, partenerilor internaționali și societății civile, iar acest mecanism, cu regret, nu se regăsește în planul de guvernare pentru sectorul justiției și anti-corupție (regăsindu-se doar pe sectorul afaceri interne și politică externă).

Secțiunea 2. Societatea civilă ca actor esențial în avansarea statului de drept și reformei justiției

*„Pentru orice stat care se consideră democratic și modern, o societate civilă puternică și vibrantă, precum și mass-media independente sunt elemente necesare, care asigură progresul, dezvoltarea și transparența, și împuternicesc cetățenii. În Republica Moldova, organizațiile neguvernamentale aduc multe beneficii pentru toți cetățenii țării, în fiecare zi. Ele sunt parteneri importanți pentru autoritățile de la toate nivelurile, care ar trebui să fie deschise și incluzive față de partea activă a societății, în interesul oamenilor și pentru viitorul lor”.*²⁴ - **Ambasadorul Uniunii Europene în Republica Moldova, Peter Michalko**

²² Transparency International Moldova. Observator de Politici Publice nr. 31. http://www.transparency.md/wp-content/uploads/2021/08/TI_Moldova_Observator_31.pdf

²³ Programul de activitate al guvernului Gavrilița “Moldova Vremurilor Bune”; <https://unpaspentru.md/2021/08/03/program-de-activitate-al-guvernului-moldova-vremurilor-bune/>

²⁴ https://www.ipn.md/ro/pentru-orice-stat-democratic-o-societate-civila-puternica-e-7967_1077012.html

Dezvoltarea societății civile are o importanță cheie pentru valorile fundamentale, democratice și pluraliste a oricărei țări, dar și pentru încurajarea implicării sociale a cetățenilor în procesele de dezvoltare. Dezvoltarea sectorului asociativ reafirmă drepturile constituționale ale cetățenilor, inclusiv dreptul la libertatea de asociere, libertatea întrunirilor, libertatea de exprimare. Prin activitățile lor, cetățenii contribuie la o dezvoltare comprehensivă, la îmbunătățirea standardelor de trai și a calității vieții. Contribuția respectivă a sectorului asociativ la promovarea și edificarea unei societăți democratice implică cooperarea intensă cu instituțiile statului. Inițiativele comune contribuie semnificativ la progrese în diverse domenii sociale pentru a răspunde adecvat problemelor existente. Organizațiile societății civile, ca parte integrantă a sistemului social, reprezintă o formă de exprimare a inițiativelor cetățenești, facilitând astfel participarea activă a populației în administrarea treburilor publice.

Societatea civilă reprezintă organizații care nu sunt asociate statului - inclusiv școli și universități, grupuri de advocacy, asociații profesionale, culturale, etc. Organizațiile societății civile joacă roluri multiple. Ele reprezintă o sursă importantă de informații atât pentru cetățeni, cât și pentru stat. Societatea civilă monitorizează politicile și acțiunile guvernamentale, aplică presiune civică și responsabilizează instituțiile statului; se angajează în campanii de advocacy și oferă politici alternative pentru guvern, sectorul privat și alte instituții; oferă servicii, în special celor săraci și defavorizați; apără drepturile cetățenilor și lucrează pentru schimbarea și susținerea normelor și comportamentelor sociale.

În sensul său cel mai larg, societatea civilă este definită ca sfera asocierii necoercitive dintre individ și stat. În termeni conceptuali, societatea civilă poate fi definită atât ca un spațiu intermediar între individ și stat, cât și ca un set de actori cu funcții politice și sociale. Acestea nu sunt definiții care se exclud reciproc, dar subliniază diferite aspecte ale rolului societății civile. Nu există un consens exact cu privire la unde începe și se oprește societatea civilă - adică asupra actorilor care ar trebui incluși și excluși. Pentru unii, esența societății civile sunt mișcările sociale și grupurile de interese; alții aderă la o noțiune mai largă de activități de clasă, sectoriale și profesionale.

Fără a ne lansa într-o dezbateră academică teoretică, există o diviziune conceptuală crucială, care are relevanță practică pentru acest document. Analistii au adoptat în mod tradițional una din cele două viziuni. Una ține de conceptul liberal al societății civile ca un instrument de control a statului (o viziune asociată mai întâi cu John Locke). Cealaltă reflectă un concept mai republican al societății civile ca un spațiu de construire a identităților sociale și care acționează ca o platformă de dialog între domeniul privat și stat (o noțiune cu rădăcini în ideea lui Tocqueville de „școli ale democrației” și lucrări ale sociologilor moderni precum Robert Putnam)²⁵. Prezentul document nu adoptă o definiție unică a societății civile; mai curând, explorează modul în care tendințele recente ne impun să regândim atât parametrii analitici, cât și utilitatea operațională a societății civile ca motor de avansare a statului de drept și reformei justiției.

Pentru a putea opera într-un mediu stabil, dar și să continue să fie un actor puternic în apărarea statului de drept, societatea civilă trebuie să poată funcționa fără vreo intervenție nejustificată din partea statului. Dreptul la libertatea de asociere constituie unul dintre fundamentele esențiale ale unei societăți democratice și pluraliste, întrucât le permite cetățenilor să acționeze colectiv în domenii de interes comun și, prin aceasta, contribuie la buna funcționare a vieții publice.

---

²⁵ Youngs, R. 2015. Rethinking civil society and support for democracy. https://carnegieendowment.org/files/Rapport-2015-01-med-framsida_fr_web.pdf

La fel, accesul la informații este un instrument cheie pentru societatea civilă și încrederea publicului. Dreptul de acces la informațiile deținute de autoritățile publice este o condiție prealabilă fundamentală pentru ca societatea civilă și cetățenii în general, să își poată juca rolul în dezbaterile democratice și controlul instituțiilor publice.

Cu toate acestea, organizațiile societății civile se confruntă cu provocări serioase. Exemplele includ amenințări deliberate, inclusiv prin restricții sau controale financiare din partea autorităților sau protecție inadecvată împotriva atacurilor fizice sau verbale, împotriva deciziilor arbitrare, atunci când nivelul de protecție a drepturilor fundamentale care garantează activitatea societății civile este redus. De exemplu, ONG-urile care critică politicile guvernamentale sunt supuse hărțuirii și intimidării de către autoritățile publice și oficiali.

Cadrul juridic în Republica Moldova favorizează dezvoltarea sectorului asociativ și recunoaște trei forme de organizare: asociații obștești, fundații și instituții private²⁶. Nu se cunoaște numărul exact al OSC înregistrate în Republica Moldova. Potrivit Registrului de stat al organizațiilor necomerciale publicat de Agenția de Servicii Publice (ASP), la momentul redactării prezentului document, pe teritoriul Republicii Moldova sunt înregistrate 14.627 organizații necomerciale²⁷.

În secțiunile următoare ne propunem să prezentăm în dinamică rolul societății civile în avansarea statului de drept și reformei justiției din perspectiva inițiativelor de colaborare cu OCS venite din partea instituțiilor statului, inițiativelor proprii ale societății civile, barierelor cu care se confruntă acestea în realizarea mandatului civic și oportunităților pe care le deschide potențialul de transformare digitală a societății civile.

2.1. Cooperarea instituțională cu societatea civilă în procesul avansării statului de drept și reformei justiției

Societatea civilă este o condiție necesară unei democrații, oriunde în lume. Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană²⁸ prevede în mod explicit nevoia de consolidare a societății civile. Parteneriatul Estic²⁹, din care Republica Moldova face parte, de asemenea cuprinde mecanisme de dezvoltare a societății civile. Prin urmare, statul și-a asumat obligații internaționale pentru a respecta și permite dezvoltarea societății civile. Organizațiile societății civile vin să completeze munca și expertiza statului, în domeniile în care acesta are nevoie, pentru a asigura servicii mai bune cetățenilor săi.

²⁶ Legea nr. 86 din 11.06.2020 cu privire la organizațiile necomerciale. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122391&lang=ro

²⁷ Registrul de stat al organizațiilor necomerciale. <http://www.asp.gov.md/ro/node/1655>

²⁸ Acordul de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană. <http://dcfta.md/uploads/0/images/large/acord-de-asociere.pdf>

²⁹ Joint Declaration of the Eastern Partnership Summit. Brussels, 24.11.2017. <https://www.consilium.europa.eu/media/31758/final-statement-st14821en17.pdf>

Începând cu anul 2021, Ministerul Justiției al Republicii Moldova a încheiat o serie de acorduri de colaborare cu societatea civilă^{30 31 32 33 34} în contextul Strategiei de Reformare a sectorului Justiției (SSRJ) și în contextul realizării Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei de dezvoltare a societății civile pentru perioada 2012-2015 aprobat prin Legea nr.205 din 28 septembrie 2012.

Potrivit Raportului de activitate al MJ pentru anul 2013³⁵, societatea civilă a avut o implicare stabilă și activă în procesul de implementare, monitorizare și coordonare a Strategiei. Acest parteneriat durabil și comprehensiv ea fost asigurat prin existența unui cadru de schimb de informații între reprezentanții sectorului neguvernamental și partenerii de dezvoltare cu actorii din sectorul justiției în vederea implementării Strategiei. Mecanismul de cooperare cu donatorii și cu societatea civilă a fost reglementat prin Regulamentul de funcționare a grupurilor pentru coordonarea și monitorizarea Strategiei și prevedea efectuarea periodică a ședințelor prin care se asigură o bună coordonare și informare reciprocă despre modul și progresele de realizare a Strategie, precum și alte modalități de cooperare și comunicare continuă.

La fel, comunicarea cu reprezentanții societății civile reprezenta un aspect prioritar în promovarea inițiativelor de reformă în sectorul justiției. Asemenea platformei de comunicare cu partenerii de dezvoltare, a fost instituită o platformă de comunicare cu reprezentanții societății civile. Această comunicare a luat forma participării acestora în activitățile grupurilor de lucru privind monitorizarea Strategiei, crearea grupurilor inter-instituționale pentru implementarea unor acțiuni prevăzute în Planul de acțiuni și organizarea unor întreprinderi separate la care se discută progresele înregistrate și stabilirea parteneriatelor de colaborare pentru anul viitor. Această platformă constituie un instrument eficient și necesar de motiva reprezentanții societății civile de a se implica activ în procesul de reformă prin oferirea de critici constructive pe marginea inițiativelor legislative, suport metodic și consultativ.

³⁰ Memorandum de înțelegere între Checci și Ministerul Justiției al Republicii Moldova, din 30.11.2012. http://justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/cooperarea_cu_societat_civ/ACORD_DE_COLABORARE_Checchi.pdf

³¹ Acord de colaborare între Ministerul Justiției al Republicii Moldova și A.O. Centrul de Analiză și Prevenire a Corupției, din 29.03.2013. http://justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/cooperarea_cu_societat_civ/ACORD_DE_COLABORARE_CAPC.pdf

³² Acord de colaborare între Ministerul Justiției al Republicii Moldova și A.O. Centrul de Resurse Juridice din Moldova, din 29.03.2013. http://justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/cooperarea_cu_societat_civ/acord_de_colaborare_CRJM.pdf

³³ Acord de colaborare între Ministerul Justiției al Republicii Moldova și A.O. Institutul de Reforme Penale din Moldova, din 29.03.2013. http://justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/cooperarea_cu_societat_civ/acord_de_colaborare_IRP.pdf

³⁴ Memorandum de înțelegere între ABA ROLI Moldova și Ministerul Justiției al Republicii Moldova, din 7.10.2014. http://justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/cooperarea_cu_societat_civ/Memorandum_de_ințelegere_intre_ABA_ROLI_si_Ministerul_Justitiei.pdf

³⁵ Raport anual 2013 Privind gradul de implementare al Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016. Perioada de raportare: ianuarie – decembrie 2013. Secretariatul grupurilor de lucru pentru coordonarea și monitorizarea implementării SRSJ 2011-2016, Ministerul Justiției al Republicii Moldova, Chișinău, 2014. http://justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/rapoarte/2013/Raport_varianta_tipar_05_aprilie_romana.pdf

Totodată, pe lângă mecanismul de monitorizare și coordonare prevăzut în Strategie au fost realizate și alte monitorizări independente:

1. În 2012 a fost demarat un program de monitorizare în paralel a Strategiei de reformare a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, realizat de către Promo-Lex. Acest proiect fiind susținut și finanțat de Comisia Europeană.
2. Centrul de Resurse Juridice din Moldova a demarat o monitorizare sistematică începând cu 2013 (proiect cu finalizare în decembrie 2014) asupra activității Consiliului Superior al Magistraturii (începând cu anul 2014 va fi efectuată și o monitorizare separată asupra activității Colegiului Disciplinar a CSM). Un raport comprehensiv asupra concluziilor procesului de monitorizare va fi făcut public la finele anului 2014.
3. Moldova Curată a efectuat o monitorizare alternativă asupra modului de funcționare a Comisiei Naționale de Integritate.

În primii ani de implementare a Strategiei o componentă esențială a fost elaborarea sau amendarea cadrului normativ. În acest sens, Ministerul Justiției este instituția de profil care elaborează politici în domeniul justiției. În cadrul procesului de consultare publică cu societatea civilă Ministerul Justiției pe parcursul anului 2013 a supus consultării publice 77 de acte normative, în urma cărora au fost colectate 1 635 de avize/comentarii, multe dintre care au parvenit din partea reprezentanților societății civile.

Eforturile MJ în anul 2014³⁶ în raport cu interacțiunea și cooperarea cu societatea civilă au fost reflectate prin elaborarea proiectului de modificare a legislației în vederea asigurării transparenței și responsabilității OSC, aprobat prin HG nr.679 din 20 august 2014. Pe parcursul anului 2014, MJ a organizat două ședințe (20 octombrie 2014 și 15 aprilie 2014) cu reprezentanții partenerilor de dezvoltare, societății civile și membrii grupurilor de lucru pentru coordonarea și monitorizarea SRSJ. Au fost elaborate inițiative legislative care să includă membrii societății civile în structuri precum Comisia de disciplină a experților judiciari. Ministerul a încurajat societatea civilă să monitorizeze activitatea reprezentanților sectorului justiției și să participe la procesul de monitorizare. În acest sens, în cadrul mecanismului de coordonare și monitorizare a implementării SRSJ, au fost incluși cu drept de vot în fiecare Pilon (din toți cei 7 piloni) câte 1-2 reprezentanți ai societății civile care participă lunar la ședințele de monitorizare a implementării SRSJ pentru anii 2011-2016. La fel, au fost realizate două studii de monitorizare din partea OCS. În sensul stabilirii și susținerii mecanismului de consultare și cooperare cu actorii și donatorii externi, pe parcursul anului 2014, MJ a organizat două ședințe (20 octombrie 2014 și 15 aprilie 2014) cu reprezentanții partenerilor de dezvoltare, societății civile și membrii grupurilor de lucru pentru coordonarea și monitorizarea SRSJ.

În anul 2015³⁷, pe marginea obiectivului Conlucrarea cu societatea civilă și mass-media, MJ a întreținut și promovat activitățile prevăzute în SRSJ pe rețele de socializare (Facebook și Twitter) și a organizat 5 activități de informare în format offline. La fel, în anul 2015, au fost realizate 24 emisiuni radio. La emisiune au fost desemnați participanți din diverse domenii conexe sistemului de justiție, reprezentanții instituțiilor publice și cei ai societății civile.

³⁶ Raport de activitate al Ministerului Justiției pentru anul 2015.
http://justice.gov.md/public/files/file/rapoarte/Raport_2014_8.pdf

³⁷ Raport de activitate al Ministerului Justiției pentru anul 2015.
http://justice.gov.md/public/files/file/rapoarte/2016/ianuarie/Raport_MJ_2015_de_publicat29.pdf

În anul 2016³⁸ au fost aprobate Regulamentul organizarea concursului public de selectare a reprezentanților societății civile în Colegiul disciplinar al judecătorilor (cadru conex Legii nr. 178/2014 privind răspunderea disciplinară a judecătorilor) și Regulamentului privind selectarea reprezentantului mediului academic și al societății civile în Colegiul Disciplinar al executorilor judecătorești. La fel, au fost organizate întruniri ordinare și tematice cu donatorii, societatea civilă și membrii grupurilor de lucru pentru implementarea SRSJ. Totodată, au fost realizate materiale privind activitatea reprezentanților sectorului justiției, ce au fost reflectate în comunicatele de presă emise de minister, publicate pe pagina web, distribuite pe Facebook și preluate de mass-media.

Organizarea întrunirilor periodice cu societatea civilă pe perioada anului 2017³⁹ (14 ieșiri în teritoriu în diverse localități: Nisporeni, Basarabeasca, Glodeni, Râșcani, Șoldonăști, Strășeni, Rezina, Cantemir, Leova, Taraclia) au fost realizate pentru a audia cetățenii și a identifica problemele problemelor majore cu care se confruntă aceștia, în vederea diminuării lor. Totodată, deși stabilită inițial, elaborarea proiectului Legiicu privire la organizațiile necomerciale nu a fost realizată. Proiectul a fost elaborat de Grupul de lucru, constituit din reprezentanții Ministerului Justiției și organizațiilor necomerciale. La data de 14 septembrie 2016 au fost organizate dezbateri publice. Ulterior proiectul a fost definitivat în baza propunerilor parvenite. Varianta definitivată nu a fost susținută de actorii societății civile, ne ajungându-se la un compromis, grupul de lucru a fost dizolvat, iar promovarea proiectului a fost sistată.

Pentru anul 2018⁴⁰, MJ și-a propus să organizeze evenimente de stimulare a participării societății civile la procesul decizional, prin oferirea posibilității reprezentanților societății civile de a se familiariza cu procesele de consultare și dialog între partenerii civili și sociali în special în vederea integrării suplimentare a societății civile în procesul public de elaborare a politicii din Republica Moldova. Astfel, pe parcursul anului au fost organizate 13 evenimente, subiectele abordate și informații detaliate au fost expuse în comunicatele publicate pe pagina oficială a ministerului. În data de 28.03.2018, a fost organizată masa rotundă cu participarea unui grup de peste 50 persoane, format din reprezentanți ai organelor de drept, societății civile și profesioniști din domeniul justiției în vederea identificării priorităților de dezvoltare în domeniul Justiției și Administrației Publice, care constituie obiectul Strategiei Naționale de Dezvoltare (SND) 2030. Totodată, un eveniment organizat în scopul promovării instituției medierii a fost organizat în data de 10 octombrie 2018. Ministerul Justiției în comun cu Centrul pentru Soluționarea Eficientă a Litigiilor din Marea Britanie a lansat o nouă etapă a proiectului în domeniul medierii comerciale – mecanismul de mediere pe lângă instanțele de judecată gestionat de Centrul de Mediere al Camerei de Comerț și Industrie a Republicii Moldova. Totodată, printre acțiunile nerealizate menționăm dezvoltarea mecanismelor de stimulare a implicării OSC și a populației în asigurarea respectării legislației și identificării încălcărilor. În vederea ajustării cadrului normativ pentru stimularea implicării societății civile în asigurarea respectării legislației, structura responsabilă de cooperarea cu societatea civilă urma să studieze practicile internaționale relevante, cu formularea recomandărilor de rigoare Pe parcursul anului 2018 Ministerul

³⁸ Raport de activitate al Ministerului Justiției pentru anul 2016.

http://justice.gov.md/public/files/file/rapoarte/2017/februarie/Raport_de_activitate_al_Ministerului_Justitiei_pentru_anul_2016.pdf

³⁹ Raport de activitate al Ministerului Justiției pentru anul 2017.

http://justice.gov.md/public/files/file/rapoarte/2018/mai/raport_partea_tabelara.pdf

⁴⁰ Raport de activitate al Ministerului Justiției pentru anul 2018.

http://justice.gov.md/public/files/directia_analiza_monitorizare_si_evaluare_a_politicilor/Raport_de_activitate_al_Ministerului_Justitiei_pentru_anul_2018.pdf

Justiției nu a recepționat anumite recomandări în acest sens. Prin urmare, nu a fost demarată procedura de amendare a cadrului normativ.

În perioada 2019⁴¹-2020⁴², MJ a implicat societatea civilă în consultări publice vis-à-vis de proiecte de amendamente legislative importante, precum modificarea Constituției în partea ce ține de sistemul judecătoresc. În scopul definitivării proiectului de lege pe principii reciproc acceptabile, Ministerul Justiției a organizat mai multe runde de consultări pe platforma Grupului de lucru ad-hoc al Consiliului European cu participarea reprezentanților CSM, partidelor politice și societății civile. La fel, La începutul anului 2020, MJ a reinițiat procesul de consultări publice a proiectului Strategiei pentru asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2020 – 2023 și al Planului de Acțiuni de implementare a acesteia cu părțile interesate, reprezentanții societății civile, experții Consiliului European, Uniunii Europene și altor parteneri de dezvoltare. Proiectul Strategiei și al Planului de acțiuni a fost elaborat de Ministerul Justiției cu suportul actorilor din sectorul justiției, a partenerilor de dezvoltare și a societății civile.

La data redactării acestui document, MJ continuă eforturile de a angaja societatea civilă în consultări publice pe marginea proiectelor de importanță strategică, cum ar fi consultările publice asupra versiunii preliminare a proiectului Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022, pe componenta „Justiție și anticorupție”, care conține prioritățile pe termen imediat și scurt în vederea asigurării independenței și integrității sistemului judecătoresc și a procuraturii, eradicării corupției, îmbunătățirii sistemului de protecție a drepturilor și libertăților omului. Potrivit comunicatului⁴³ ⁴⁴, publicat în data de 03.09.2021, propunerile urmează a fi expediate până în data de 10.09.2021, ceea ce oferă un efectiv de 7 zile calendaristice pentru ca societatea civilă și alte părți interesate să consulte, analizeze și formuleze propuneri pe marginea documentului vizat, moment în care potrivit p. 20 din Regulamentul cu privire la procedurile de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional⁴⁵, anunțul privind organizarea consultărilor publice și materialele aferente sînt făcute publice cu cel puțin 15 zile lucrătoare înainte de definitivarea proiectului de decizie. Deși este binevenită inițiativa MJ de a desfășura ședința propriu-zisă de consultare în format online (ținând cont de specificul situației epidemiologice), durata de 1,5 ore pentru prezentarea propunerilor din partea părților interesate nu oferă o segment temporal suficient pentru discuții consistente.

2.2. Constrângeri social-politice

Așa cum societatea civilă este un actor cheie în promovarea democrației, drepturilor omului și statului de drept, iar într-un context ideal, statul trebuie să ofere asistență țintită

⁴¹ Raport de activitate al Ministerului Justiției pentru anul 2019. http://justice.gov.md/public/files/directia_analiza_monitorizare_si_evaluare_a_politicilor/Raport_de_activitate_pentru_anul_2019.pdf

⁴² Raport de activitate al Ministerului Justiției pentru anul 2020. http://justice.gov.md/public/files/massmedia/Raport_MJ_NarativTabelar_Final_2020.pdf

⁴³ Comunicat de presă: Ministerul Justiției anunță despre organizarea consultărilor publice asupra Proiectului Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022. 03.09.2021. <http://justice.gov.md/libview.php?l=ro&idc=4&id=5312>

⁴⁴ Particip.gov.md. Anunț cu privire la consultări publice privind Proiectul Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021 – 2022, compartimentul Justiție și anticorupție. <https://particip.gov.md/ro/document/stages/anunt-cu-privire-la-consultari-publice-privind-proiectul-planului-de-actiuni-al-guvernului-pentru-anii-2021-2022-compartimentul-justitie-si-anticoruptie/8440>

⁴⁵ HG nr. 967 din 09.08.2016 cu privire la mecanismul de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119856&lang=ro#

pentru a fortifica rolul societății civile în dialogul despre politici publice, să consolideze capacitățile sale de a responsabiliza guvernul, să creeze rețele la nivel local și național. În Republica Moldova, sectorul asociativ continuă să se confrunte cu constrângeri social-politice în exercitarea mandatului său de actor intermediar între stat și cetățean, precum și ca agent de monitorizare a calității guvernării („watchdog”) din diverse motive, în contextul în care angajamentul politic de a sprijini un mediu favorabil dezvoltării societății civile este o parte esențială a implementării Acordului de Asociere UE – Republica Moldova.

Din perspectivă politică, guvernarea Partidului Democrat a promovat o retorică anti-OSC în discursul politic, iar odată cu pierderea controlului politic și schimbările social-politice produse după alegerile parlamentare din 24.02.2019, a dus la dispariția acestei dinamici pentru o perioadă. Tot atunci, instituțiile statului au început să manifeste mai multă deschidere în raport cu OSC-urile. Totuși, această deschidere nu a dus și la soluții semnificative la nivel de proceduri și mecanisme care să faciliteze cooperarea. În noile condiții politice, Procuratura generală a început investigarea cazurilor de violare a vieții private a activiștilor civici, jurnaliștilor și politicienilor comise în timpul guvernării anterioare⁴⁶. Retorica politică a președintelui I. Dodon relativă la OSC a gravitat spre ideea că forțe externe interferează cu procesele politice interne din Republica Moldova prin intermediul societății civile finanțate din exterior, ceea ce ar periclita independența statului. Retorica ofensivă a președintelui împotriva OSC-urilor s-a reflectat și în reticența sa de a promulga noua lege cu privire la organizațiile necomerciale, viziune susținută și de premierul I. Chicu. În aceeași ordine de idei, PSRM a propus un set de amendamente care interziceau OSC-urilor să participe în procesul decizional, să expună opinii cu privire la programele competitorilor electorali și să monitorizeze campaniile electorale. Urmare a dezbaterilor în plen, aceste amendamente au fost retrase, iar odată cu schimbarea culorii politice a guvernării, există oportunitatea spre deschiderea unui dialog și cooperări transparente și eficiente între stat și societatea civilă. Totuși, până în prezent, la nivel local, mai multe deficiențe ce țin de transparența proceselor decizionale nu au fost remediate⁴⁷. Deseori, anunțurile de consultări publice au fost plasate fără documente de însoțire, iar timpul oferit pentru consultarea proiectelor nu a corespuns termenului legal⁴⁸.

Din perspectivă socială, pandemia de COVID-19 a afectat sectorul asociativ prin impunerea restricțiilor care au limitat mai multe drepturi și libertăți⁴⁹. Republica Moldova a făcut derogare de la libertatea de întrunire și asociere, dreptul la instruire și libertatea de circulație⁵⁰. Aceste măsuri au limitat activismul civic, în măsura în care OSC-urile au fost nevoite să renunțe la întruniri publice. Procesele decizionale ale autorităților publice au devenit mai puțin transparente, s-au redus posibilitățile de participare a OSC-urilor, iar instrumentele online oferite de instituțiile publice nu au compensat suficient această deficiență. OSC-urile s-au confruntat cu dificultăți operaționale, au fost suspendate sau

⁴⁶ CSO METER. Evaluarea mediului de activitate al organizațiilor societății civile din statele Parteneriatului Estic. Republica Moldova, Actualizare. Chișinău, 2020. Florin Gâscă. <https://csometer.info/sites/default/files/2021-01/Moldova%20Report%20CSO%20Meter%202020%20RO%20final.pdf>

⁴⁷ Fundația Est Europeană, ”Notă analitică Aplicarea cadrului legal în domeniul transparenței decizionale și funcționarea platformei particip.gov.md, 2019”, https://www.eef.md/media/files/files/2019_10_analiza_transparenta_particip_gov_6704525.pdf

⁴⁸ Proiectul Hotărârii Guvernului " Cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2020-2023" a fost propus spre consultare cu 2 zile înainte de aprobare. <http://particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=6948>

⁴⁹ Hotărârea 10 a CNESP https://gov.md/sites/default/files/hotarirea_cnesp_nr.10_15.05.2020.pdf

⁵⁰ Art. 11 al CEDO, Art. 2 al Protocolului adițional 1 și Art. 2 al Protocolului nr. 4, <https://rm.coe.int/16809cf9a2>, <https://rm.coe.int/16809e6a12>

anulate activități, au apărut costuri suplimentare pentru măsurile de protecție sau accesarea beneficiarilor. La fel, pe perioada stării de urgență, termenele stabilite pentru soluționarea solicitărilor de acces la informații de interes public, precum și a petițiilor s-a triplat⁵¹. Activitatea parlamentului a fost blocată în primele luni după instituirea stării de urgență. Mai târziu comisiile parlamentare au optat pentru ședințe online, dar nu toate ședințele au fost transmise în direct, iar unele au fost plasate cu întârziere pe pagina web.

Investigația jurnalistică „Ministerul interceptărilor”⁵², publicată în 2019, a confirmat o suspiciune preexistentă a cazurilor de interceptare sau urmărire a activiștilor civici în perioada 2016-2017. Dezvăluirea a fost urmată de demisia șefului PCCOCS, iar în 2020 Procuratura generală a confirmat culegerea ilegală a informațiilor despre viața privată, cu utilizarea mijloacelor tehnice speciale de investigație destinate pentru obținerea ascunsă a informației, precum și violarea dreptului la secretul convorbirilor telefonice⁵³.

Societatea civilă și-a manifestat îngrijorarea față de atacurile adresate organizațiilor non-guvernamentale lansate din sectorul politic, în special țintite asupra organizațiilor care lucrează cu precădere în domeniul apărării drepturilor omului, reformei justiției, combaterii corupției, libertății presei, reformelor pro-europene, reformelor în domeniul social și medical. Cu titlu de exemplu, în octombrie 2020, Platforma Națională a lansat un apel public⁵⁴ în atenția societății și partenerilor de dezvoltare, semnat de 104 membri, cu privire la acțiunile de dezinformare și discreditare întreprinse de deputatul Bogdan Țirdea în adresa OSC-urilor. Astfel de campanii de intimidare a societății civile și campanii de dezinformare nu pun societatea civilă într-o lumină tocmai bună, iar pentru a evita sau minimiza astfel de riscuri, ar fi binevenit ca OSC-urile să dovedească transparență maximă în toate procesele administrative și financiare interne.

Potrivit raportului CSO METER actualizat în 2020, în materie de cooperare dintre stat și sectorul asociativ nu au fost înregistrate schimbări esențiale. Relația cu OSC-urile nu a fost susținută prin mecanisme sau instrumente de comunicare și cooperare. În decembrie 2019, Parlamentul a constituit o Platformă consultativă cu reprezentanții societății civile⁵⁵, care însă nu a clarificat un mecanism clar de cooperare.

În acest context, climatul social-politic, dar și insuficiența oportunităților de accesare a surselor de finanțare din partea statului fac dificilă exercitarea mandatului societății civile ca actor intermediar între stat și cetățean, precum și ca agent de monitorizare a calității guvernării („watchdog”). Totuși, derogând de la dificultățile întâmpinate, societatea civilă din Republica Moldova este dovada unor progrese în materie de promovare a statului de drept, reformei justiției și altor prerogative democratice.

2.3. Realizări emergente

Sub aspectul avansării statului de drept și reformei justiției în Republica Moldova, societatea civilă a demonstrat eforturi consolidate în mai multe direcții, printre care: (i) monitorizarea și evaluarea politicilor publice, (ii) monitorizarea calității guvernării, (iii)

⁵¹ Anexa nr. 1 la Dispoziția CSE nr. 1 din 18.03.2020 https://gov.md/sites/default/files/dispozitia_1_din_18.03.2020_a_cse_a_rm_cu_modificari.pdf

⁵² https://www.rise.md/articol/ministerul-interceptarilor/?fbclid=IwAR2YlhpYsdLBIZsrBHGgiuFXmM6T7AiL5DZB82DAUvU9S2YX_s6oVfsx-hA

⁵³ <http://www.procuratura.md/md/news/1211/1/8269/>

⁵⁴ Alertă Publică: Oprite atacurile împotriva societății civile din Republica Moldova? 23 octombrie 2020. <https://www.eap-csf.md/alerta-publica-opriti-atacurile-impotriva-societatii-civile-din-republica-moldova/>

⁵⁵ <http://parlament.md/Actualitate/Comunicatedepresa/tabid/90/ContentId/5692/language/en-US/Default.aspx>

responsabilizarea factorilor de decizie, (iv) informarea publicului cu privire la subiecte de interes comunitar, (v) educație civică și democratică.

La nivel național, Platforma Națională a Forumului Societății Civile⁵⁶ din cadrul Parteneriatului Estic este cea mai reprezentativă structură din Republica Moldova, care cuprinde cel mai mare număr de organizații din societatea civilă drept membri. Platforma Națională și membrii acesteia fac parte din mai multe consilii, platforme, comitete și grupuri de lucru (pe lângă autoritățile locale), astfel fiind asigurată incluziunea societății civile în procesul de luare a deciziilor și stabilirea priorităților de lucru. În timp, Platforma Națională și-a manifestat prezența în spațiul civic prin ample activități de monitorizare și advocacy, cum ar fi:

- Campania de advocacy din iunie 2019 în care 86 de organizații neguvernamentale au condamnat trei decizii ale CC emise sub presiunea politică a Partidului Democrat din Moldova (deciziile din 7,8,9 iunie 2019) și au cerut demisia judecătorilor.^{57 58 59} Campania a solicitat partenerilor internaționali recunoașterea Parlamentului de legislatura a X-a, a Guvernului investit la 8 iunie 2019 și colaborarea cu autoritățile legal constituite ale Republicii Moldova în vederea restabilirii dialogului politic din Moldova, detensionarea situației și respectarea voinței poporului exprimată la alegerile parlamentare din 24 februarie 2019.
- Reacția OCS cu privire la tergiversarea Parlamentului Republicii Moldova să o numească pe V. Puica în funcția de judecătoare la CSJ.⁶⁰
- Campania de advocacy pentru definitivarea proiectului de lege nr. 301 privind reglementarea infracțiunilor motivate de prejudecată.⁶¹
- Analiza proporționalității și legalității măsurilor întreprinse de autorități pe perioada stării de urgență, în raport cu restrângerea dreptului la accesul liber la justiție.⁶²

⁵⁶ Platforma Națională a Forumului Societății Civile din cadrul Parteneriatului Estic. <https://www.eap-csf.md>

⁵⁷ Republica Moldova: 86 de ONG-uri cer demisia tuturor judecătorilor Curții Constituțional: Au acționat exclusiv în interesul unui partid politic. 11 iunie 2019. <https://www.eap-csf.md/republica-moldova-86-de-ong-uri-cer-demisia-tuturor-judecatorilor-curtii-constitucional-e-au-actionat-exclusiv-in-interesul-unui-partid-politic/>

⁵⁸ Declarația Platformei Naționale a Forumului Societății Civile din Parteneriatul Estic privind situația din Republica Moldova. 9 iunie 2019. <https://www.eap-csf.md/declaratia-platfomei-naționale-a-forumului-societatii-civile-din-parteneriatul-estic-priv-ind-situatia-din-republica-moldova/>

⁵⁹ 86 de ONG-uri din cadrul Platformei Naționale a Forumului Societății Civile din Parteneriatul Estic cer demisia judecătorilor Curții Constituționale a Republicii Moldova, pe care îi acuză că au acționat în interesul exclusiv al PDM. 9 iunie 2021. <https://www.eap-csf.md/86-de-ong-uri-din-cadrul-platfomei-naționale-a-forumului-societatii-civile-din-parteneriatul-estic-cer-demisia-judecatorilor-curtii-constitucionale-a-republicii-moldova-pe-care-ii-acuza-ca-au-actiona/>

⁶⁰ Apel Public: Organizațiile societății civile solicită Parlamentului să nu încalce legea și să voteze cât de curând posibil numirea dnei Viorica Puica în funcția de judecătoare la Curtea Supremă de Justiție. 22 iulie 2020. <https://www.eap-csf.md/apel-public-organizatiile-societatii-civile-solicita-parlamentului-sa-nu-incalce-legea-si-s-a-voteze-cat-de-curand-posibil-numirea-dnei-viorica-puica-in-functia-de-judecatoare-la-curtea-suprema-de-just/>

⁶¹ Apel Public: Organizațiile societății civile solicită Comisiei Juridice, Numiri și Imunități să definitiveze proiectul de lege nr. 301 privind reglementarea infracțiunilor motivate de prejudecată. 10 iunie 2020. <https://www.eap-csf.md/apel-public-organizatiile-societatii-civile-solicita-comisiei-juridice-numiri-si-imunitati-s-a-definitiveze-proiectul-de-lege-nr-301-privind-reglementarea-infracțiunilor-motivate-de-prejudecata/>

⁶² Experții IPRE și CRJM au prezentat Opinia privind caracterul proporțional și legalitatea măsurilor întreprinse de Guvern pe perioada stării de urgență. 31 martie 2020. <https://www.eap-csf.md/expertii-ipre-si-crjm-au-prezentat-opinia-privind-caracterul-proportional-si-legalitatea-masurilor-intreprinse-in-perioada-starii-de-urgenta/>

- Manifestarea îngrijorării față de influența Președintelui Republicii Moldova asupra independenței CC.⁶³
- Campania de advocacy în scopul susținerii adoptării Legii cu privire la organizațiile necomerciale, fără modificări care să îngreuneze activitatea ONG-urilor.⁶⁴
- Militarea pentru libertatea presei și ajustarea cadrului juridic aferent care reglementează activitatea mass-mediei, inclusiv Legea privind publicitatea, Legea privind accesul la informație, etc., elaborarea cadrului juridic necesar pentru implementarea Concepției naționale de dezvoltare a mass-media, etc. Pe fiecare din aceste domenii prioritare, experții din societatea civilă au elaborat proiecte de legi și propuneri de amendamente legislative, însă Parlamentul și Guvernul nu au manifestat deschiderea necesară pentru examinarea, adoptarea și implementarea acestora.⁶⁵
- Apel public semnat de către 94 de ONG-uri către autoritățile statului în situații de tentativă de uzurpare a puterii de stat, manifestată prin atacuri asupra independenței judecătorilor CC (în particular, D. Manole) din partea unor deputați din Parlamentul Republicii Moldova.⁶⁶
- Activități de monitorizare și critici formulate pe marginea procesului legislativ și actului de guvernare în Republica Moldova, în particular cu referire la ședințele Parlamentului din 16.12.2020 și 03.12.2020 în care majoritatea parlamentară a adoptat o serie de legi (abrogarea “Legii miliardului”, revenirea la pragurile de pensionare de 57 ani pentru femei și 62 ani pentru bărbați, aprobarea Politicii fiscale și vamale și a Legii bugetului pentru anul 2021 fără respectarea cerințelor minime de transparență, în lipsa consultărilor și cu includerea prevederilor care promovează interese politice înguste, modificarea cadrului de operare au ANI, etc.) care compromit lupta cu corupția, subminează bugetul public, pun în pericol relația cu partenerii de dezvoltare și riscă să destabilizeze situația macrofinanciară din țară.^{67 68}

Dincolo de realizările OSC din cadrul Platformei Naționale, organizațiile neguvernamentale și-au manifestat angajamentul civic și în mod individual. Astfel, Institutul

⁶³ Apel Public – Influențarea Curții Constituționale și acceptarea influențării de către judecătorii ei este inadmisibilă. 14 aprilie 2020.

<https://www.eap-csf.md/apel-public-influentarea-curtii-constitutionale-si-acceptarea-influentarii-de-catre-judecatorii-ei-este-inadmisibila/>

⁶⁴ Apel Public privind adoptarea neîntârziată a proiectului Legii cu privire la organizațiile necomerciale în lectura a doua, fără modificări care ar îngreuna activitatea ONG-urilor. 3 iunie 2020. <https://www.eap-csf.md/apel-public-privind-adoptarea-neintarziata-a-proiectului-legii-cu-privire-la-organizatiile-necomerciale-in-lectura-a-doua-fara-modificari-care-ar-ingreuna-activitatea-ong-urilor/>

⁶⁵ Comunicat de presă: Ședința Plenară a Platformei Naționale- Libertatea Presei în Republica Moldova și startul campaniei „Luna Europei” în cadrul Platformei Naționale. 14 mai 2021. <https://www.eap-csf.md/comunicat-de-presa-sedinta-plenara-a-platformei-naționale-libertatea-presei-in-republica-a-moldova-si-startul-campaniei-luna-europei-in-cadrul-platformei-naționale/>

⁶⁶ Apel Public privind tentativa de uzurpare a puterii de stat de un grup de deputați în Parlamentul Republicii Moldova. 23 aprilie 2021. <https://www.eap-csf.md/apel-public-privind-tentativa-de-uzurpare-a-puterii-de-stat-de-un-grup-de-deputati-in-parlamentul-republicii-moldova-platforma-nationala-a-fsc-din-pae/>

⁶⁷ Declarația Publică a Platformei Naționale privind degradarea procesului legislativ și actului de guvernare în Republica Moldova. 21.12.2020. <https://www.eap-csf.md/declaratia-publica-a-platformei-naționale-privind-degradarea-procesului-legislativ-si-actului-de-guvernare-in-republica-moldova/>

⁶⁸ Declarație publică pe parginea derapajelor de la procesul democratic din 3 decembrie 2020, comise de către noua majoritate parlamentară PSRM, Partidul Șor și grupul Pentru Moldova. 7 decembrie 2020. <https://www.eap-csf.md/declaratie-publica-pe-marginea-derapajelor-de-la-procesul-democratic-din-3-decembrie-2020-comise-de-catre-noua-majoritate-parlamentara-psrm-partidul-sor-si-grupul-pentru-moldova/>

de Politici și Reforme Europene (IPRE) este una din organizațiile cele mai prezente pe scena societății civile naționale, exprimându-și opinia și angajându-se în campanii de advocacy cu referire la subiecte relative sectorului justiției, și nu doar. Astfel, IPRE s-a expus cu privire la prioritățile strategice în domeniul anticorupției⁶⁹, proiectul de Lege privind evaluarea performanțelor și cariera judecătorilor⁷⁰, procedura de selecție și desemnare a judecătorilor de instrucție⁷¹, utilizarea citării electronice în procesul judiciar⁷², verificarea integrității judecătorilor la diverse etape ale carierei⁷³, independența și integritatea în sectorul justiției⁷⁴, strategia de reformare a sectorului justiției⁷⁵, activitatea Procuraturii în anul 2020 și 2021 pe cauze de rezonanță⁷⁶. Totodată, începând cu luna noiembrie 2019, Institutul de Politici și IPRE în parteneriat cu CRJM participă la elaborarea și monitorizarea politicilor în domeniul justiției. Activitățile desfășurate vizează:

- Revizuirea documentelor de politici și a legislației privind evaluarea și selecția judecătorilor și procurorilor;
- Evaluarea eforturilor în procesul de reformă în sectorul justiției, inclusiv în ceea ce privește activitatea Consiliul Superior al Magistraturii, Consiliul Superior al Procurorilor, Procuratura Generală și a instanțelor judecătorești;
- Evaluarea altor eforturi de reformă în domeniul justiției și lupta împotriva corupției, identificarea lacunelor relevante și promovarea soluțiilor alternative prin: opinii, note de poziții, evenimente publice și activități de creștere a nivelului de cunoaștere.

Suplimentar, începând cu luna martie 2020, IPRE a inițiat realizarea unui nou proiect care urmărește promovarea unui proces transparent, sistemic și fundamentat de reformă a sectorului justiției din Republica Moldova prin consolidarea rolului societății civile și a comunității de experți în monitorizarea, elaborarea și promovarea politicilor. În acest sens, a fost creat un Grup de experți în domeniul justiției⁷⁷ format din juriști și experți în politici publice neangajați în sectorul public, care va contribui la elaborarea rapoartelor de

⁶⁹ IPRE. Apel public al societății civile privind prioritățile strategice în domeniul anticorupției. 13 decembrie 2016.

<http://ipre.md/2016/12/13/apelul-public-al-societatii-civile-privind-prioritatile-strategice-in-domeniul-anticoruptiei/>

⁷⁰ IPRE. Opinie cu privire la proiectul de Lege cu privire la evaluarea performanțelor și cariera judecătorilor. 13 februarie 2021.

<http://ipre.md/2020/02/13/opinie-cu-privire-la-proiectul-de-lege-privind-evaluarea-performantelor-si-cariera-judecatorilor/>

⁷¹ IPRE. Selecția și desemnarea judecătorilor de instrucție necesită îmbunătățiri esențiale. 24 martie 2021.

<http://ipre.md/2021/03/24/selectia-si-desemnarea-judecatorilor-de-instructie-necesita-imbunatatiri-esentiale/>

⁷² IPRE. Opinie privind utilizarea citării electronice în procesul judiciar. 21 aprilie 2021.

<http://ipre.md/2021/04/21/opinie-privind-utilizarea-citarii-electronice-in-procesul-judiciar/>

⁷³ IPRE. Opinie privind verificarea integrității judecătorilor la diverse etape ale carierei. 1 iunie 2021.

<http://ipre.md/2021/06/01/opinie-privind-verificarea-integritatii-judecatorilor-la-diverse-etape-ale-carierii/>

⁷⁴ IPRE. Problemele extraordinare din sectorul justiției, necesită soluții extraordinare. 23 iunie 2021.

<http://ipre.md/2021/06/23/problemele-extraordinare-din-sectorul-justitiei-necesita-solutii-extraordinare/>

⁷⁵ IPRE. Critica la adresa PAS pe strategia sa de reformare a justiției este prematură – aceasta trebuie judecat după rezultat. Comentariu de Dumitru Mînzari. 20 august 2021.

<http://ipre.md/2021/08/20/critica-la-adresa-pas-pe-strategia-sa-de-reformare-a-justitiei-este-prematura-acesta-trebuie-judecat-dupa-rezultat-comentariu-de-dumitru-minzarari/>

⁷⁶ IPRE. Opinie privind activitatea Procuraturii în anul 2020 și 2021 pe cauze de rezonanță. 13 septembrie 2021.

<http://ipre.md/2021/09/13/opinie-ipre-privind-activitatea-procuraturii-in-anul-2020-si-2021-pe-cauze-de-rezonanta/>

⁷⁷ Grupul de experți în domeniul justiției.

<http://ipre.md/2020/04/16/proiectul-grupul-de-experti-in-domeniul-justitiei-gej/>

monitorizare, opiniilor și propuneri de politici publice. Totodată, în august 2021 a fost publicată Cartea Albă în domeniul Justiției⁷⁸.

Similar IPRE, Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) demonstrează un efort consistent prin implementarea proiectelor care au drept scop sporirea calității justiției în Republica Moldova⁷⁹. În 2020, CRJM a demarat implementarea unui proiect în scopul susținerii eforturilor de integritate și anticorupție prin monitorizare activă de către societatea civilă din Moldova⁸⁰. Organizația monitorizează cu regularitate atacurile în adresa OSC-urilor⁸¹ și publică buletine informative lunare⁸². Similar, organizația demonstrează un efort consistent în campanii de advocacy.⁸³

Asociația Promo-Lex monitorizează procesele democratice (reforma electorală⁸⁴, reforma poliției⁸⁵), precum și publică în mod regulat opinii cu privire la fenomene cu caracter juridic care pot afecta drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor Republicii Moldova. Asociația elaborează avize la legi și acte normative în domeniul electoral, participă în misiuni de observare a alegerilor, realizează activități de advocacy axate pe procesele de luare a deciziilor, monitorizează instituțiile, procesele și reformele sectoriale pe domeniile prioritare ale Asociației, întreprinde campanii de educație civică și electorală.

Asociația Obștească a Judecătorilor „Vocea Justiției”, înregistrată în august 2019, își propune să contribuie la progresul social și evoluția individuală promovând cultura democrației, supremației legii și autoritatea justiției, de a solidariza oamenii cu privire la drepturi și îndatoriri, de a contribui la asigurarea independenței justiției și de a susține judecătoria în desfășurarea activității de îndeplinire a justiției fără imixtiuni din interior sau din exterior, de a contribui la dezvoltarea culturii juridice, moralității și integrității în societate⁸⁶. Scopul asociației este promovarea libertății, întărirea democrației, susținerea statului de drept, buna guvernare, promovarea și apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Institutul de Reforme Penale (IRP) este o organizație nonguvernamentală, misiunea căreia este de a contribui la respectarea drepturilor omului în Republica Moldova prin reformarea sistemului de justiție penală și susținerea inițiativelor comunitare.

Asociația se angajează în promovarea instituțiilor noi în justiția penală, implementarea alternativelor la detenție, asistența reformei poliției, reformarea sistemului de executare a pedepselor privative de libertate și pregătirea pentru liberare din detenție, monitorizarea respectării drepturilor persoanelor în sistemul de justiție penală etc. Din aprilie 2020, IRP

⁷⁸ Cartea Albă a Justiției. Recomandări pentru o justiție independentă și integră. IPRE. Chișinău, august 2021. http://ipre.md/wp-content/uploads/2021/08/Cartea-Alba-a-Justitiei_FINAL_26_08_2021_RO-1.pdf

⁷⁹ Justiția contează – răspusul societății civile pentru o justiție mai bună în Moldova. <https://crjm.org/justitia-conteaza-raspunsul-societatii-civile-pentru-o-justitie-mai-buna-in-moldova/>

⁸⁰ Susținerea eforturilor de integritate și anticorupție prin monitorizare activă de către societatea civilă în Moldova. <https://crjm.org/sustinerea-eforturilor-de-integritate-si-anticoruptie-prin-monitorizare-activa-de-catre-societatea-civila-in-moldova/>

⁸¹ CRJM. Atacuri la OSC-uri. <https://crjm.org/category/publications/atacuri/>

⁸² CRJM. Buletine informative. <https://crjm.org/category/newsletter/>

⁸³ CRJM. Advocacy. <https://crjm.org/category/advocacy/>

⁸⁴Promo-lex. Monitorizarea proceselor democratice. Reforma sistemului electoral. <https://promolex.md/category/publicatii/monitorizare-procese-democratice/reforma-sistemului-electoral/?lang=ro>

⁸⁵Promo-lex. Monitorizarea proceselor democratice. Reforma poliției. <https://promolex.md/category/publicatii/monitorizare-procese-democratice/reforma-politiei/?lang=ro>

⁸⁶ <http://www.voxjust.md>

implementează în parteneriat cu A.O. INVENTO și PNUD Moldova proiectul Consolidarea eficienței și accesului la justiție în Republica Moldova⁸⁷.

Coaliția pentru incluziune și nediscriminare (CIN) reprezintă efortul consolidat al mai multor organizații nonguvernamentale care participă activ la monitorizarea, implementarea și elaborarea cadrului legal și al politicilor de prevenire și combatere a discriminării⁸⁸.

Institutul pentru Drepturile Omului (IDOM) realizează campanii de advocacy și informare, elaborează și evaluează politici și cadrul legal cu privire la drepturile omului, întreprinde activități de capacitate a prestatorilor și beneficiarilor de servicii publice cu privire la aplicarea standardelor privind drepturile omului⁸⁹.

Dincolo de mandatele și activitățile asumate prin statut, membrii acestor organizații sunt deseori invitați în calitate de experți pentru a oferi opinii cu privire la diverse procese și fenomene cu caracter juridic. În afară de aceste exemple, există numeroase organizații care întreprind acțiuni similare, dar cu referire la grupuri specifice de beneficiari⁹⁰: copii, femei, migrați, persoane cu dizabilități, minorități etnice, etc.

2.4. Oportunități de transformare digitală a societății civile

În procesul de tranziție către a patra revoluție industrială și e-democrație, transformarea digitală oferă noi oportunități pentru societatea civilă de a-și manifesta mandatul de promotor a statului de drept și justiției. Noile tehnologii pot fi utilizate pentru a promova campanii sau strângerea de fonduri. Rețelele sociale permit acțiuni și reacții largi, rapide (instantanee) și directe. Pandemia de COVID-19 a determinat transferul multor activități în spațiul online, și prin urmare asistăm la o creștere a activismului online.

Existența unui spațiu civic este fundamentul oricărei societăți deschise și democratice. Ceea ce se înțelege prin spațiu civic este mediul care le permite oamenilor și grupurilor, diferiților actori civici, inclusiv tinerilor, să participe liber și semnificativ la viața politică, economică, socială și culturală a societății, precum și întregul ecosistem de oportunități și mijloace prin care societatea civilă se poate angaja critic în dialog și acțiune. Când spațiul civic este deschis, societatea civilă este capabilă să își revendice drepturile, să influențeze structurile politice și sociale din jurul său.

Transformarea digitală oferă noi modalități de exercitare a libertăților de asociere, de întrunire pașnică și de exprimare, precum și noi modalități de restricționare a acestor drepturi. Implicațiile transformării digitale pentru libertățile fundamentale și spațiul civic sunt deosebit de relevante în contextul sănătății publice și al altor urgențe naționale, inclusiv pandemii și amenințări teroriste, în timpul cărora guvernele implementează instrumente de supraveghere digitală pentru a urmări și monitoriza cetățenii.

Spațiul civic digital (online) oferă o varietate de oportunități pentru activiști să se angajeze în activități mai neconvenționale pentru societatea civilă, obișnuită să se manifeste în spațiul offline, cum ar fi:

⁸⁷<https://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/projects/strengthening-efficiency-and-access-to-justice-in-moldova.html>

⁸⁸ <https://egalitadedegen.md/biblioteca/institutii-si-proceduri-pentru-promovarea-egalitatii-de-gen/>

⁸⁹ <https://idom.md/implementate/>

⁹⁰ <https://www.justitietransparenta.md/ong-uri-care-ofera-asistenta-juridica-gratuita/>

1. crearea de spații online în care oamenii se adună în jurul unor subiecte concrete, împărtășind obiective și identități comune, permițând o autoorganizare mai mare, de jos în sus (bottom-up);
2. spațiul online a devenit o prioritate importantă pentru orice strategie care vizează participarea și incluziunea;
3. spațiul online a devenit un amplificator al vocii, al agenției și al conducerii;
4. spațiul online oferă capacitatea de a monitoriza, documenta și raporta eșecurile de guvernare și încălcările drepturilor omului, mai eficient;
5. spațiul online sprijină abilitatea civică a comunităților,
6. spațiul online oferă recunoaștere publică activiștilor, care nu au fi fost recunoscuți dacă se manifestau în mediul offline;
7. spațiul online oferă conectivitate transfrontalieră;
8. spațiul online a devenit un instrument de democratizare și facilitare a participării directe la diferite procese decizionale, cu restricții mai puțin practice legate de timp, călătorii și acces la locații;

Totodată, tranziția către un spațiu civic digital prezintă și o serie de constrângeri și amenințări, printre care:

1. decalajul digital (digital divide);
2. acces inegal la internet și tehnologie;
3. lipsa resurselor sau finanțării pentru activități online;
4. lipsa oportunităților de a dezvolta abilități digitale - cum ar fi abilități de comunicare eficientă, alfabetizare media digitală, siguranță digitală și expertiză tehnică;
5. lipsa accesului la date guvernamentale și la alte date deschise ca o limitare a activității de advocacy bazată pe date și a eforturilor independente de responsabilizare a factorilor de decizie;

În timp ce internetul este un facilitator pentru ca actorii civici să interacționeze dincolo de limitările fizice, instrumentele digitale sunt, de asemenea, utilizate pentru monitorizarea și supravegherea mișcărilor online și pentru diseminarea propagandei și dezinformării, prin acțiuni de hărțuire, intimidare, supraveghere neautorizată și ingerințe în viața privată a actorilor societății civile.

Așa încât să putem asista la un scenariu în care societatea civilă va înflori în mediul online, în pofida unor ipoteze precum că rolul acesteia se va eroda iar noi vom asista la un colaps treptat al societății civile, e nevoie să întreprindem o serie de măsuri de prevenție timpurie, care să asigure un ecosistem favorabil pentru ca OSC-urile să coexiste eficient în ecosistemul unei e-democrații. În acest sens, am putea:

1. elabora documente de politici strategice specifice societății civile care să recunoască necesitatea de a proteja spațiul civic și să abordeze provocările asociate transformării digitale;
2. susține programele și politicile care abordează interconectarea dintre spațiul civic și transformarea digitală;
3. dezvolta măsuri guvernamentale care asigură respectarea drepturilor actorilor civici în timpul stării de urgență sau crize, prin stabilirea unor garanții pentru a minimiza riscurile asociate cu supravegherea digitală neautorizată, limitarea drepturilor și libertăților, ingerințe în viața privată, etc;
4. milita pentru respectarea art.20(2) din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, așa încât să promoveze eliminarea discursului de ură;

Rolul societății civile în avansarea statului de drept și reformei justiției

5. dezvolta un cadru juridic favorabil care să stabilească un model democratic de guvernare digitală în care sunt respectate drepturile și libertățile fundamentale ale actorilor societății civile;
6. împuternici digital societatea civilă – utilizarea treptată a tehnologiilor civice la scară largă (adică instrumente digitale care permit cetățenilor să se angajeze cu ușurință și eficient în viața civică);
7. dezvolta noi modalități de lucru și sprijinirea formelor netradiționale, abilitate digital, de activism civic, cum ar fi mișcările sociale descentralizate;
8. încuraja implicarea unor noi actori în spațiul civic, cum ar fi companiile de tehnologie non-profit, specializate în dezvoltarea tehnologiilor civice;

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI:

În contextul inițiativelor de reformare a sistemului de justiție și avansării statului de drept în Republica Moldova, societatea civilă joacă un rol central atât din perspectiva legitimizării politicilor și strategiilor statului, cât și din perspectiva monitorizării implementării acestora, dar și responsabilizării factorilor de decizie.

În timp, OSC-urile au jucat un rol cheie în apărarea drepturilor omului, reformarea justiției, democratizarea Republicii Moldova, pentru a se apropia de Uniunea Europeană, conform voinței majorității populației acestei țări. Dacă reformele democratice nu au mers atât de repede pe cât ar fi avut nevoie cetățenii, este din cauza încăpățânării cu care clasa politică le-a tergiversat. Totuși, în vederea obținerii unui impact și unei colaborări eficiente dintre stat și sectorul asociativ, așa încât să fie posibil transferul de cunoștințe și expertiză din partea OSC-urilor în ceea ce privește avansarea statului de drept și reforma justiției, e nevoie să menținem (iar pe alocuri să creăm) o platformă de dialog deschis, comunicare, informare și efort pro-activ în egală măsură din partea ambelor entități.

În prezent, societatea civilă din Republica Moldova demonstrează încercări asumate de a participa activ la procesele democratice, atât prin elaborarea de propuneri legislative și documente de politici, activități de monitorizare și responsabilizare civică a factorilor de decizie, cât și educație civică și proiecte alternative care abordează probleme sistemice din sectorul justiției, indiferent de barierele și provocările cu care se confruntă.

Pandemia de COVID-19 a arătat vulnerabilitatea instrumentelor utilizate tradițional de OSC-uri, care presupun prezența fizică: cum sunt întrunirile publice, diverse formate de discuții sau instruirile. În acest sens, potențialul de transformare digitală a OSC-urilor oferă oportunități de reziliență și adaptare la noile condiții de interacțiune între stat și sectorul asociativ, în vederea promovării agendelor sociale pe care le susțin.

Totuși, dincolo de impactul prezent, indicatorii de succes (în materie de democrație, încredere în sistemul de justiție, corupție, sustenabilitate socială, etc.) lasă loc pentru mai mult. În acest sens, propunem cu titlu de recomandare următoarele:

Recomandări adresate autorităților publice:

1. Asigurarea transparenței procesului decizional, prin utilizarea adecvată de către toate instituțiile publice a modalităților prevăzute de mecanismul de consultare publică, informare direcționată și respectare a termenelor legale pentru toate etapele de consultare a proiectelor de decizie.
2. Asigurarea ca anunțurile de consultări publice să fie complete, în anexă fiind atașate documentele de însoțire.
3. Dezvoltarea procedurilor pentru includerea remediilor pentru nerespectarea procesului de consultări publice la adoptarea actelor normative (de exemplu, restituirea proiectelor la instituția care nu a respectat această obligație și anularea actului normativ).
4. Îmbunătățirea transparenței și participării în procese decizionale prin dezvoltarea instrumentelor care ar asigura accesul la informația de interes public, inclusiv despre proiectele de acte legislative și prin dezvoltarea unui mecanism practic de responsabilizare a autorităților care încalcă cerințele legale privind transparența decizională.
5. Instituirea mecanismului de monitorizare permanentă a respectării prevederilor actelor normative. Obligația de instituire a acestui mecanism survine odată cu adoptarea Legii

cu privire la actele normative nr.100/2017. Legea reglementează categoriile și ierarhia actelor normative, etapele și regulile elaborării proiectelor, cerințele față de structura și conținutul actelor normative, precum și regulile privind monitorizarea implementării prevederilor actelor normative.

6. Legislația privind accesul la informațiile de interes public, nu stabilește răspunderea și clasificarea răspunderii pentru încălcarea legii și instituția responsabilă de implementarea cadrului legal respectiv. Recomandăm operarea modificărilor ale cadrului normativ, inclusiv pentru stabilirea răspunderii disciplinare a conducătorilor autorităților publice.
7. Diversificare și consolidarea mecanismelor sectoriale de consultare cu societatea civilă și părțile interesate în procesul de luare a deciziilor, adaptate condițiilor de criză.
8. Îmbunătățirea transparenței procesului decizional la nivel local, prin consultarea publică a proiectelor actelor normative, publicarea informației cu regularitate. Stimularea instituirii și consolidării platformelor și a mecanismelor la nivel local de cooperare și dialog continuu și eficient între autoritățile administrației publice locale și societatea civilă.
9. Continuarea promovării și asigurării unui mediu favorabil societății civile.
10. Creșterea gradului de informare privind rolul și importanța societății civile și a inițiativelor civice pentru o guvernare participativă și dezvoltare sustenabilă.
11. Consolidarea capacităților funcționarilor publici la nivel central și local cu privire la colaborarea cu OSC, accesul la informație, buna guvernare, finanțarea programelor OSC, aplicarea prevederilor Legii cu privire la antreprenoriatul social, contractarea OSC-urilor pentru prestarea serviciilor sociale.
12. Lansarea platformei e-Legislație.
13. Încetarea atacurilor la adresa societății civile

Recomandări adresate societății civile:

1. Așa cum societatea este beneficiarul direct al tuturor politicilor statului, iar societatea civilă reprezintă vocea societății, conceptualizarea unui program de dezvoltare a competențelor civice pentru cetățeni ar oferi o mai bună înțelegere din partea acestora a treburilor publice și politicilor care îi vizează, și prin urmare i-ar abilita să identifice căi de acțiune pentru a interveni în dialogul și cooperarea cu instituțiile statului.
2. Promovarea activității societății civile în rândul cetățenilor și comunității în general are o importanță majoră pentru consolidarea continuă a sectorului neguvernamental. Sprijinul pe care îl poate acorda comunitatea și aprecierile acesteia pot contribui la intensificarea potențialului de advocacy și lobby în rândul organizațiilor neguvernamentale. Cu cât mai multă încredere va avea societatea în organizațiile neguvernamentale, cu atât mai influentă și mai robustă va fi aceasta din urmă în dialogul cu instituțiile de stat.
3. Alfabetizarea digitală a societății civile în scopul adoptării unor instrumente digitale de participare și implicare civică pro-activă, adaptate tranziției către spațiul civic digital.
4. Competițiile tehnologice de tip ideathon/ hackathon sunt o oportunitate bună de a reuni într-un spațiu comun actori din sectorul tehnologic, reprezentanți de sector și alte părți interesate pentru a dezvolta soluții inovative pentru a eficientiza/ facilita rolul societății civile în avansarea statului de drept și reformei justiției.

Rolul societății civile în avansarea statului de drept și reformei justiției

5. Lupta contra stereotipurilor și imaginii negative a OSC-urilor prin transparență și campanii publice concentrate pe povești de succes și impact.
6. Continuarea eforturilor de realizare a mandatului civic de către OSC-uri în procesul de avansare a statului de drept și reformei justiției.
7. Realizarea unei evaluări de risc și dezvoltarea unui mecanism de răspuns pentru situațiile de urgență din cadrul sectorului ONG.

Opiniile exprimate în această notă analitică aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția Organizației.

